

D III 118344

D III 118344

RAZGOVORI IN RAZGLEDI

LIST ŠTUDIJSKEGA KROŽKA ZA SLOVENSKO KULTURO — RESEARCH CENTER FOR
SLOVENIAN CULTURE — 1 WALKER RD., WILLOWDALE, ONTARIO, CANADA

Avgust 1957

številka 9-10

PROFESOR EHRlich

Popolnoma gotovo je dejstvo, da slovenska zgodovina ne pomni, da bi bil kateri Slovenec tako zainteresiran na slovenskem študentu in njegovi vsestranski dobrobiti kot je bil pok. prof. dr. Lambert Ehrlich. Njegovo delo ni obstajalo v dajanju idej, ampak v dejanskem delu, ki je bilo dostikrat sestavljeno iz kopice malenkosti, s katerimi se navadno ni hotel baviti nihče, ki je imel tako visoko izobrazbo. V tem se pač kaže, da pokojni profesor ni bil običajni dobrotnik, ki daje drugim iz svoje resnične preobilice, pač pa svetnik z neizmerno poniznostjo in s pojmovanjem materialnega dobrega v luči Kristusovega nauka, t. j. le sredstva, ki pomagata h končnemu cilju, če je uporabljano v pravi meri in namenu.

Gotovo je tudi, da ni bil nihče tako zainteresiran v obstoj, izpopolnitev in napredek slovenske univerze kot profesor Ehrlich. Večkrat je povdarjal pomen univerze za narod, ki je ograzan po bližini kulturnih kolosov. Ob vsaki priliki je osvetljeval namen in idejo univerze posebno v modernem času, ko specializacija marsikdaj obledi študentu strukturo celotne zgradbe znanosti in pomembnosti njenih sestavnih delov. Slovenci kot narod bi morali imeti popolno univerzo, ki ne bi služila le brezbarvni in internacionalni znanosti, ampak tudi na znanstveni podlagi utemeljevala in raziskovala slovenske pravice. To bi bilo uresničeno s stolico za slovensko zgodovino na ljubljanski univerzi. Jasno je, da to ni bilo po vdji framazonskemu Beogradu. Isto je bilo s popolno medicinsko fakulteto.

Če danes, ko živimo v demokratični deželi, vse to premišljujemo, se nam zdi neverjetno, da se je bilo treba boriti za take osnovne pravice, ki so bile naravne in upravičene tudi v dejstvu, da je Slovenija sorazmerno največ prispevala k državnim davščinam.

V teku svojega štiriletnega poznanja pokojnega profesorja sem ga videl le trikrat razburjenega.

Prvič je bilo, ko je govoril na nekem zborovanju o ideji univerze na splošno in kaka bi morala biti slovenska univerza. Jasno, da je prišel tudi na problem stolice za slovensko zgodovino. Ob tem je postal rdeč v obraz in dejal, da je sramota za slovenski narod, za slovenske znanstvenike in profesorje, politične voditelje in tudi študente, da smo še brez te tako važne stolice. Od vseh slik iz življenja pokojnega profesorja mi najbolj ugaja ona, na kateri govori na prostem skupini študentov. Slika je bila posneta v trenutku, ko je z dvignjeno roko rotil študente: 'Jutri boste šli na slovensko univerzo k Radojčiču in zahtevali na slovenski univerzi stolico za slovensko zgodovino!'

Ehrlich sam je bil znanstvenik s širokim obzorjem. Nikdar ne bom pozabil, kako nam je na misijonsko nedeljo v prvem letu mojega študija na univerzi razlagal misijonske probleme Kitajske. Ne vem, če kak Kitajec tako dobro pozna geografijo, zgodovino in etnologijo svoje zemlje. Profesor Ehrlich nam je načrtal zemljevid Kitajske in orisal meje nešteti nam neznanih, neizgovorljivih provinc, katerih imena so se nam zdeja skoraj enaka. On je znal vsa ta imena na pamet in jih je našteval bolj gladko kot bi kdo izmed nas našteval kanadske province.

Ker je bila izba (društveni lokal Straže) premajhna, so bili sestanki v Cirilovem domu. Po govoru, ki ga je imel pokojni minister dr. Kulovec, je bil na sporedu odnos stražarske skupine do volitev na tehnični fakulteti in akcije, ki naj bi jih podvzeli naslednjega dne, da bi dosegli zmago katoliških študentov. Profesor je pustil študentom, da so sami razpravljali o težkem problemu in primernosti posameznih akcij ter je mirno poslušal. Ko je videl, da po dolgih razpravah ne pridejo do nikakih zaključkov, je vstal, si popravil svoje ogrinjalo in sprva v mirnem tonu, ki je počasi prehajal v odločne povdarke in geste, povedal, kaj je njegovo mnenje o celotnem problemu in kake akcije so potrebne. Osebnostno je razdelil delo in akcije posameznim akademikom: 'Vi, gospod Simič, boste jutri zbranim akademikom povedali sledeče... Vi, gospod Čop, boste sprožili ta problem...' itd. Ko je eden akademikov predlagal, da bi mogoče kazalo, da bi se proti komunistom zedinili za skupno listo z Ljotičevci, ga je profesor odločno zavrnil: 'Oni imajo fašistične tendence. In vedite, če bi oni kdaj prišli na oblast, nas bi oni prve streljali, ker vedo, da smo mi najbolj nasprotni totalitarnim idejam, bolj kot kdor koli drugi in zato njim najbolj nevarni'. To pot je bilo drugič, ko sem ga videl razburjenega. Po sestanku mi je eden starejših akademikov rekel: 'Lama (študentovsko ime za prof. Ehrlich) se ne razburi zlepa, če se pa, je pa to le v slučaju, ko ve, da ima stoprocentno prav'. Naslednjega dne so akademiki ravnali po navodilih svojega voditelja in proti pričakovanju zmagali. Da, njegovo razburjenje je bilo sveta jeza.

Tretjič je bilo na nekem internem sestanku med vojno, na katerem so razpravljali o splošnem položaju Slovenije med vojno. To je bilo koncem aprila ali v začetku maja 1942. Bilo je v času, ko so komunisti klali po deželi ljudi, o katerih so vedeli, da niso njih mišljenja. Bilo je popolnoma jasno, da akcije komunistov niso bile usmerjene proti okupatorju, ampak da si zagotove oblast ob koncu vojne. Voditelji močnejših političnih strank niso dali nobenih navodil trpečemu podeželju, ki je čakalo, da Ljubljana spregovori in da smernice, ko sta okupator in komunist tekmovala v ubijanju obema nenaklonjenega zdravega slovenskega življa. Na sestanku smo brali pomembne od-

(dalje na strani 156)

PD 10/11/1967

Ob desetletnici izhajanja revije *Wissenschaft und Weltbild* (na Dunaju) je napisal urednik prof. Leo Gabriel uvodnik „Zehn Jahre *Wissenschaft und Weltbild*“, Aufgabe und Erfuellung“. Revijo si je zamislil v koncentracijskem taborišču v Dachau Richard Schmitz, bivši prosvetni minister v Seipelovi vladi. Kot glavni ravnatelj založbe Herold je ustanovil po zaključku 2. svetovne vojne imenovano znanstveno revijo, ki naj bi kljub strokovni višini premostila omejenost specializacije in izluščila iz vseh poedinah prizadevanj skupne poteze, ki predstavljajo ogrodje sodobnega, na znanost oprtega pogleda na svet in življenje. Fovabilu za sodelovanje so se odzvali vodilni znanstveniki. Kot poroča urednik, je doživel sedaj že pokojni ustanovitelj revije eno razočaranje - množica izobražencev ni segla po reviji, ki je morala zaradi pomanjkanja naročnikov menjati založnika in spremeniti izhajanje iz mesečne revije v četrtletno. „Masa se pač premika kot povsod po zakonu težnosti proti zemlji, k snovnemu, zlasti še po preteklem pomanjkanju in še sedanjem družbenem zapostavljanju. Tistih, ki se duhovno bore, ki samostojno mislijo, ki hodijo po potu življenja z zavestjo osebne odgovornosti, ni nikdar mogoče najti v masi, marveč samo v eliti. Tukaj velja Kierkegaardova beseda: „Eg ne intervenira v masi“ (5).

Ker vsebuje del uvodnika misli, ki so pomembne tudi za naš poizkus dela, jih podajamo v prevodu:

„Nam postavljena naloga je zato podvzetje filozofskega streznjenja, ki zahteva „zostritev“ pojma in še več kot to: na celoto usmerjeni um, ki zamore dojeti z vse obsegajočo domisljijo konkretno resničnost in resnico celote, ko gre preko formalno konstituirajoče pojmovnosti. O veličini te zahteve ni mogoče dvomiti niti trenutek. To imenovano univerzalno - ali kakor pravim, da poudarim konkretni moment - integralno mišljenje se začneja uveljavljati na splošno v znanosti in v duhovnem oblikovanju. Ni dvoma, da smo spoznali v enostranskih pretiravanjih poedinostnih stališč slaba posploševanja monističnih razlag sveta, ki so označevale 19. stoletje, nihilistično-kaotične spake (Unwesen) razkrajajoče dialektike. Dialektično raztrgani med idealizmom in materializmom, naturalizmom in spiritualizmom, individualizmom in kolektivizmom in vsemi drugimi - izmi so mogli misliti o svetu le še v odlorkih ter so skušali doseči neizbežno celoto z absolutnim postavljanjem delnih pogledov ter napihovati del kot pars, kot „partijo“ v celoto sveta, družbe, države. Totalitarizem je obvladoval takó filozofsko strukturo zapadnega duha že davno prej kot je začel ograjati svet v svoji politični obliki, kakor ga predstavlja danes. Temeljno vprašanje in temeljna odločitev je: ali bo uspelo, da ga temeljito izkoreninimo iz mišljenja in ga premagamo pozitivno s silo ustvarjalne sinteze, z vseobsegajočo duhovno integracijo v ustvaritvi največjega duhovnega reda. Kakšno upanje na možnost uresničitve bi imele ideje politično združene Evrope, velike mirne ureditve celega sveta, če ne bi rasli dokončni nagibi za to izločljive duhovne enote, iz splošno soglašajočega osmisljenja človeškega življenja, z eno besedo, iz skupnega duhovnega sveta.

„Teža pa si je treba priboriti. Politično zgleđa nemogoč, duhovno gledano pa je že stvarnost, četudi jo še le komaj razpoznavamo. Na vseh področjih znanstvenega raziskovanja se povsem jasno kaže stremljenje po sintezi, po univerzalnem načinu opazovanja z eno besedo - črta celotnostnega pojmovanja stvarnosti, mišljenje celote. V nasprotju s preteklim mehanističnim pojmovanjem sveta napolnjuje danes fiziko zakon celote globoko v svet atomov, v elektromagnetična polja silnic in njihovo delovanje, ki je pogojeno po strukturi in v novo geometrično fiziko kot strukturalno nauku o vesoljstvu. Če se celo v fiziki uveljavljajo lik ter strukturalnoteoretični pogledi, potem se toliko bolj življenjsko udejejuje usmeritev k liku v biologiji v smotrnem transcendentiranju elementov in elementarnih procesov v graditev celote, ki se oblikuje. Danes smo že tako daleč, da imenujejo in spoznavajo priznani biologi kot Fortmann in Buytendijk lik kot demonstrativno vrednoto (als demonstrativen Seinswert), kot predstavljajoče odkrivanje (Sicherschliessen), kot „eidos“. Z eno besedo izrazni in pomembni smisel lika je mogoče v življenju konkretno in empirično pokazati, zlasti še seveda v psihologiji, kjer je psihologija lika premagala mehanistično psihologijo elementov in asociacij. Nedvomno smo že prešli preko formalne, antitetične proti sumativnemu razkrojenju celote usmerjenemu pojmovanju in označitvi celote pod njeni „nadvsotnosti“ (Uebersummativitaet) (kot jo je podal izredno zaslužni graški znanstvenik Ehrenfels). V nasprotju s tem nam je postala jasna dimenzija pojma in pomen, ki odkriva eidós, lasten liku, enako kot doje mamó v nasprotju z antičnim, aristotelovskim pojmovanjem lika njegovo notranjo dinamiko, njegov ritmični značaj, njegovo časovno zgrajenost. Če poizkušamo danes v logikotudi jaz se priznavam k tem poizkusom - odkriti logične smiselne like v njihovih eidetičnih temeljnih strukturah, da bi pokazali tudi, kako je mogoče v njih premagati delitev med obliko in vsebino, logično nasprotje med ekstenzionalnostjo in intenzionalnostjo, potem zgleđa, da se kaže tukaj črta nedvomnega razvoja h konkretno celotnemu načinu pojmovanja, v nekem smisla celo, da se filozofsko dopolni. Danes nihče več ne dvomi, da so duhovne vede že vedno kazale s svojim razlagajočim postopkom od svoje predmeta na celotnost povezanosti in zveze in da so zato zavezane duhu celote, ko uporabljajo v njenem področju tako vsestransko fenomenološko hermenevtiko (matematik

V. Reidemeister jo hoče uporabljati tudi v prirodoslovnih vedah). Razgovori
 V zgodovini se očituje univerzalno zgodovinsko pojmovanje (A. in razčledi
 Coyntee), v sociologiji pa celota konkretnih struktur, ki je ni št. 9-10, str. 111
 več mogoče razdrotiti v elemente in opravila, kot sta človekova
 osetnost in prvotni odnosi med osetmi (Ich-Du Beziehung) kot liki pristne
 tiste komunikacije.

Že fenomenologija je usmerila s svojo preusmeritvijo k predmetu svoja prizadeva-
 nja za odkritje stvarnosti na izvorno, prvotno dano ter je odprla to opisno kot
 čisto tisto o stvari (Sosein). Ta preusmeritev k bitju se je še poglabila (ki je
 tudi sicer vodila do „vstajenja metafizike“ v obnovljenem kritičnem realizmu) v
 osrednji osvetlitvi tivanja - v nasprotju s stvarnim kajstvom (Sosein), ki se mu
 je predala fenomenologija - in naravno v onem tivanju, ki ima prvenstveni odnos do bit-
 ja, namreč človeško tivanje, ki mu gre v tivanju za bitje samo, za „biti ali ne biti“,
 v času namreč, ko je zaradi neoviranega napredka tehnike in civilizacije postajal ogro-
 žen sam obstoj človeka, ker je na eni strani etični razvoj zaostajal za tehničnim in ker
 so na drugi strani v sproščeni aktivizmu storitev pozabili na bitje samo, ki se oči-
 tuje samo v pristnem in nepotvorjenem človekovem tivanju in v njegovem neposrednem
 izžarevanju kot gradilna resnica bitja, ki deluje iz sete, ne pa iz dotro premišlje-
 nih subjektivnih nazorov, naporov in smotrskih storitev: Ustvarjanje, ki se podi vedno
 za novimi cilji, pogreša osmišljenja, ki temelji v dokončnem in celoti, ter ne vodi do
 cilja, marveč do prepada niča, ki ga ljudje danes že slutijo v glotoki grozi, ki pa
 odkriva prav bitje, od katerega so se oddaljili. Četudi danes kritično presojava tok
 eksistencialnega mišljenja o seti na bitku, ki je izšlo iz neutajljive odtujitve člo-
 veka v modernem svetu, vendar ne smemo prezreti v njem pristno težnjo, ki ga je mo-
 goče zopet utešiti le s povratkom in včlenitvijo enostranskega znanstveno tehničnega
 razvoja z njegovim formalizmom in funkcionalizmom v življenjsko celoto s smislom na-
 polnjene resničnosti. Njena dokončna odprtost, ki kaže v transcendenco, more dati znan-
 stveno tehničnim možnostim šele omejitvev za blagodejno uresničitev v korist in dotro-
 tit človeštva. Te možnosti morejo in dosledno tudi morajo voditi brez te končne usre-
 ritve smisla le v svetovno uničenje. Integracija mora torej zajeti tudi in še zlasti
 znanstveno in tehnično obliko sodotnega življenja in iz njene notranje metafizično
 etične polnosti (Erfuellung) izotlikovati novo podobo človeškega tivanja, ki to dalo te-
 ni v vsevino novemu odseku zgodovine, ki nam to morda še podarjen kot bodočnost.”
 (n.n.m., str. 1-4)

Joseph E.M. Mantuani

FILOZOFIJA DALJNEGA VZHODA

Filozofija Daljnega Vzhoda je ustvarila modroslojne sestave, ki so dosegli svoj vi-
 šek v času, ko je bila grška filozofija še v povojih. Ako tedaj želimo oceniti do-
 gnanja vzhodnih modroslovcev pravilno z ozirom na njihovo notranjo vrednost, ne smemo
 gledati nanje v luči njihovega današnjega stanja, ko jih je oddalo nerazumevanje in
 praznoverje s kopreno za nas nerazumljive formalnosti in okorelosti, marveč se jih mo-
 ramo lotiti v istem duhu, ki v njem preučujemo klasično predkrščansko filozofijo Zapada.

Pri tem se moramo zavedati, da se je razvijalo zapadno modroslovje v duhu krščanstva,
 to je v duhu svotode misli ter v duhu enakovrednosti človeških bitij, v pojmovanju
 bratstva in medsetojne ljubezni, ki so bili vzhodnim mislecem prav tako neznani kot
 klasičnim filozofom Zapada.

Filozofski sestavi Vzhoda semnaslanjajo predvsem na dvoje misli: ena je misel o
 duhovnem razvoju človeka, ki je našla religioznega izraza v hinduistični mitologiji in
 ki je na njej zgradil Gautama Buda svoj sestav. Ta sestav je bil in je ostal verskega
 značaja. Čeprav ni mogoče zanikati, da je glotoko vplival na mišljenje Vzhoda, ni rodil
 notene filozofske šole v ožjem pomenu besede. Japonska sekta Zen, ki si dajeva ime filo-
 zofske šole, je sicer postavila ostro crisan moralni sestav, pri tem pa se ni nikdar ta-
 vila z vračanjem spoznavanja ter je ostala vedno mistično-tudistična. Iz tega razloga
 sem se odločil, da se v svojih izvajanjih ne bom oziral na tako zvana indijsko filozo-
 fijo, marveč se bom osredotočil na filozofijo Daljnega Vzhoda, predvsem na kitajsko
 modroslovje in to tembolj, ker se mi zdi, da so nekatere najdte kitajskih in pozneje
 japonskih mislecev vredne razmišljanja in v veliki meri združljive z našimi lastnimi
 filozofskimi smermi, ne le klasičnimi, marveč tudi modernimi.

Ako govorimo o kitajski filozofiji, mislimo navadno na dva največja modroslovca sta-
 rejšega veka, na moralista Kunga, ki ga naziva Zapad Konfucija, ter na Lao-tzuja, pesnika,
 ki ga navadno smatrajo za mistika. V resnici pa je postavil prav realistično etiko, ki
 jo lahko smatramo - ako jo izluščimo iz navlake, ki jo je z njo oddal taoizem, za eno
 temeljnih predkrščanskih etik v smislu, da je mogoče graditi na njenih dognanjih in iz-
 vajanjih krščansko filozofično miselnost slično kakor na izvajanjih filozofov kakor
 sta Platon ali Aristoteles.

Ora vzhodna misleca sta nam zapustila pisana dela: mojster Kung svoje „Analekte“ in
 mojster Lao svojo drotno ikjičico 81 pesmi pod naslovom „Tao Te King“. Prevod enega
 kot drugega dela predstavlja vedno vrsto nedostatkov. Prvotno so bile te razprave pi-

sane v starih kitajskih ideogramih, katerih pomen obsega mnogo več. Razgovori kot morejo izraziti moderni. Že transkripcija v kitajščini sami je in razgledi zaradi tega nujno netočna, smisel pa, ki ga doti, je seveda odvisen št. 9-10, str. 152. v veliki meri od iztira modernega znaka za starega. Ta težkoča se začneja že pri besedi TAO sami. Nekateri jo prevajajo s smiselnim znakom za „tok“, drugi zopet z znakom za „pot“; pomen starega znaka pa obsega oboje in še več, ker izraža smer in potek, torej usmerjeno dogajanje splon. Na isto težavo naleti prevajalec pri vseh tistih znakih, ki ne izražajo prav vsakdanjih besedi, osebno pa pri tistih, ki se je njih prenešeni pojem v teku časa spremenil. Ako se tedaj lotimo todisi Analektov todisi Tao Te Kinga, se znajdemo sprva pred vrsto prevodov, ki si medseboj navidezno nasprotujejo in izražajo trditve, ki so nesmiselne. Šele, ko se nam posreči izluščiti iz besedi smisel, zadobijo izvajanja smisel.

Kitajci so zgradili iz obeh smeri neke vrste religijo, konfucianizem in taoizem. Tanes sta ote degenerirali v vraže in praznoverje in to tem lažje, ker niti prvi, niti drugi ni imel namena ustanoviti kako novo vero.

Ta si tomo na jasnem, kako se je razvijala ta filozofija, si moramo predočiti, da je živel Kung okoli l. 500 pr. Kr. (po novejših zgodovinarjih od l. 551 do 479 pr. Kr.) ter da je bil Lao Tan ali Lao Tse nekako njegov sodotnik. Živela sta torej nekako za časa Fitağara in Buda. Upoštevati je treba, da je ob tem času izšel na Kitajskem prvi zakonik, ki je predstavljal že selektivno delo zakonov raznih kitajskih kraljestev vsaj izza l. 2500 pr. Kr. (pod cesarjem Huang Tijem). Temu zborniku je vtisnil svoj pečat kitajski fevdalizem, ki se je razvil v dinastiji Chou od nekako 1125 do 221 pr. Kr. Ta dinastija je vladala še do 221, akoravno je propadla od l. 403 bolj in bolj in je v zadnjih 200 letih izgubila krmilo tako, da lahko primerjamo to doto ruski smuti ali medvladju v nemškem cesarstvu. Šele pod cesarji Chin in Han se je država ustalila in s tem dala možnost razvoju znanosti, da dokončno zateleži klasična dela. To pa je bilo že več kot 300 let po smrti velikih mislecev. Urhutega se je takrat pisava še spreminjala in diferenciacija ideogramov se je razvijala še naslednja stoletja tako da so doživeli današnji znaki že sami prav bistvene spremembe.

Kitajska zgodovina filozofije imenuje Kungovo filozofijo JU ali filozofijo „razvajencev“ Kung je namreč zgradil svoja moralna pravila na podlagi obnašanja dvorjanov, ki so se držali izredno strogega ceremonijala, ki pa so bili vsi bogati in vsaj na zunanost spoštovani možje, kajti manj premožni ljudje so jih očitno sovražili. Na te dvorne sloje se Kung ni oziral kot se Aristoteles ni na stotisoče sužnjeve Aleksandrovega kraljestva. Kung je zateležil predpise za odnose med ljudmi, ki so bili ob njegovem času svobodni. Njegova zasluga je bila, da je te predpise utemeljil in ustvaril s tem neke vrste moralni kodeks, ki prvi še danes mnogokrat navajajo in je do neke mere še vedno v veljavi. Zato ni mogoče zanikati, da ne ti bil Kungov nauk dejansko klesal značaj kitajskega človeka, čeprav prav v nasprotni smeri kot si mi predstavljamo, namreč oz zunanost na znotraj. Naravno je, da je bilo treba ta kodeks od časa do časa predelati in reorientirati, kajti sestav, ki temelji na okolju, se mora temu okolju prilagoditi, kadar se razmere spremenijo. Jasno je pa tudi, da so spremembe okolja omejene in da so utemeljitve razmerja človeka do človeka bistveno vedno enake, kakor koli jih že poter projiciramo. Iz tega dejstva izvajajo Konfucijevi učenci „večnost“ njegovega nauka, njegovo brezčasnost in vsesplošno poratnost. Kung ni bil v vsem originalen. Naslanjal se je v veliki meri na stare kitajske klasike, ki se imenujejo Zgodovina, Fesništvo in Spremembe. Te knjige so razglasili l. 136 pr. Kr., ko je postal konfucianizem državna vera in mojster Kung božanstvo, za konfucijanske, čeprav datirajo vsaj izza l. 1000 pr. Kr.

Kung sam se ni kaj ponašal s svojimi predpisi dvornega, in v naslednici, splošnega ceremonijala. Najbolj pri srcu mu je bila knjiga „Pomlad in jesen“, ki predstavlja za današnje pojme prav suhoparno kronografirjo nekega ducata kneževin njegovega časa. Temu delu je pripisoval toliko važnost, da nam je ostalo ohranjeno, dočim se je njegova knjiga o ceremonialu izgubila. Kolikor nam je znano o njegovih razlagah, to je njegovih naukih, je v veliki večini le bolj ali manj točna rekonstrukcija. Konfucianisti, kot n. pr. Liu Wu Chi, eden najbolj vidnih predstavnikov te šole na Zapadu, radi poudarjajo, da je mojster Kung preoblikoval fevdalni ceremonial v splošno veljaven etični sestav ter da je s tem ustvaril moralni nauk, ki je še sedaj, po 2500 letih, podlaga medčloveških odnosov.

Mojster Kung je postavil v svoji etiki sedem glavnih čednosti: Chung-zvestoto, Hsu-samozatajevanje, Jen-človečnost, Yi-poštenost, Li, oblikanost, Chin-razumnost, in Hsin-smisel za realnost. Že bistvo teh čednosti kaže, da je nauk glotoko zasidran v fevdalni zamisli njegovega časa, prav tako pa tudi, da mora tak nauk nujno učiti le reakcijo na okolje, ne pa vztujati lastne aktivnosti. Tudi Kung govori v svojih izvajanjih o nečem, kar naziva Tao. Zanj je Tao usmerjen način življenja, nekaj takega, kakor za sodotnega Amerikanca njegov „way of life“. Današnje konfucijanske šole prevajajo ta Tao z besedo „resničnost“ ali „realnost“, kar usposablja prilagoditev celotnega sestava poljutnim danim razmeram.

Vsa zgodovina Kitajske od časa, ko so se Kungovi nauki uveljavili, pa do najnovejše dobe, kaže neaktivno reaktivnost tega sestava, na drugi strani pa seveda tudi neke vrste lahkoto prilagoditve na zunanost, ki se nam sicer dozdeva dokaj svetohlinska in zlagana, po Kungovi zamisli pa odgovarja čednosti Hsin, smislu za stvarnost in služi po-

polnoma moralno za dosego cilja, da se ohrani Tao-način življenja. Razgovori
nja. Zanimivo je, da je na Kitajskem iznašel nekdo sestav, kako in razgledi
ti etično utemeljil vse izgovore, ki jih more najti človek za št. 9-10, str. 153.
to, kar stori proti svojeru boljšemu prepričanju. To prepričanje samo,

v kolikor ti izhajalo morda iz Chung-zvestote ali iz Yi-poštenja, je kaj lahko pokrati
z Li-člikarostjo ali pa s Chih-razumnostjo, tako da imamo tukaj morda nekoliko v na-
še presenečenje-opravka z moralno brez etike v našem smislu, s popolnoma utilističnim
sestavom, ki mu je načelo harmonija, ako izrazimo to v tisedah, ki jih uporabljajo ta Šo-
Šola ali z drugimi tisedami: rešitev od najmanjšem možnem trenju in po najlažji poti.

Ta nauk se je izkazal prav poraten za vladanje velikih ljudskih množic po plemen
razredu fevdalcev. Toda če je ta sestav izutil ravnotežje, ga ni bilo mogoče rešiti
z njim. Kungu je treba priznati, da ni bil slep za to dejstvo. V svoji knjigi „Fovlad in
jeser“ opisuje razkošje dvorov za časa vojskujočih se držav prav tako kot revščino
pretivalstva. Še bolj drastično opisuje takratne razmere največji Kungov učenec Meng-
Ko, ki nam je zapustil spomine na lakoto in na tridko usodo tisočev in tisočev begun-
cev. Naravno je, da so postavili tudi bojujoči se knezi svoje nauke, v časih smešno slič-
ne tistim, ki jih je še za našega časa postavljala n. pr. nacistična propaganda s svo-
jim za lastne namene prikrojenim svetovnim nazorom.

Pazljivo je torej, da so se začeli pojavljati dvomi o pravilnosti teh sestavov,
katerih zmotnost je bila na dlani, pa tudi v Ju filozofiji, ki se je dala tako lahko
krojiti po mili volji. Topot imamo opravka z resnim poskusom ustvariti občeveljavni
moralni sestav „pro bono civitatis“, za državo sploh. Akoravno ta nauk ne zasluži imena
modroslovne šole, je vendar velikanskega pomena za našo. Vzhod, ker je postavila pra-
vila odnosov, ki so se tikala vsakega poedinca, čeprav v njem ni bilo govora o enako-
pravnosti pred zakonom kot v rimskem pravu, marveč je izvršil podrotno kategorizacijo.
To šolo nazivamo „legalistično“. Pojavila se je okoli 1.400 pr. Kr., nekako za časa
Platona in Aristotela. Legalistična šola je bila seveda do neke mere političnega zna-
čaja. Prijel se je predvsem severni del, ker je njen nauk odgovarjal značaju sever-
njakov-enako kot se je bolj romantično usmerjena Južna Kitajska nagnjala k nauku
Lao-Tseja. Legalisti so postavili za svoj etični ideal otlast-Ših. Ših je po znaku v
kitajski pisavi izredna usposobljenost in jo predstavlja zmaj v oblakih. Drugi simbol,
enorog, ki naj bi imel lastnost izredne hitrosti, se je v času razutil. Kjer koli nasto-
pi enorog kot heraldični simbol, pomeni vedno odločnost in usmerjenost, tudi v kla-
sični Kitajski.

Poleg že omenjenih naukov se je širila ob istem času po Kitajskem še druga miselnost
smer in sicer taoizem. Taoizem kot modroslovni sestav nira popolnoma nič skupnega z
današnjo taoistično vero. To gre tako daleč, da odklanja moderni verski taoizem celo
moderno razlaganje svoje lastne svete knjige, Toa Te Čing, in vztraja na nerazumljivih
prepisih Lao Tsejevih pesmi. Nas zanima seveda le filozofska vsetina prvotnega dela
sarega. Lao Tan, ki so ga šele po smrti začeli imenovati Lao Tse, je bil cesarski arhivar
v restu Lo. Baje je mojster Kung vprašal Lao Tana za mnenje o njegovem ceremonialu. Lao
Tan mu je odgovoril, da človek ne postane velik, ker stoji sredi češčjenja, marveč da je
njegova resnična veličina v skromnosti in ponižnosti. Zgodovinsko se ne da dognati, če
sta se mojstra res srečala, dejstvo pa je, da so si njuni nauki skoraj diametralno na-
sprotni. Med tem ko je Kung učil pravilno reakcijo na dočajanje v okolici človeka, je
Lao Tse zagovarjal Wu-Wei, kar je težko prestaviti: pomeni namreč „ne vmešavati se v to,
kar je naravnega razvoja“. Iz tega izvaja celo vrsto inverzij, ki se zide na prvi pogled
protislovja. Ako pa pazljivo sledimo tekstu, bomo kaj kmalu spoznali, da gre Lao Tseju
bolj za to, da ti svojega čitatelja sprostil ozkosti tisednih nmejitev in mu odprl pot
k pojmovno mišljenje s tem, da mu pokaže poleg neposrednjega daljni cilj življenja, ki
je prav Tao. Tao pa ni sam po sebi nikako tožanstvo -kot ga predstavlja današnji ver-
ski taoizem-marveč neka popolnost, za katero ti moral stremeti vsak človek in za njim
vsako tiče. Teža pa ni mogoče doseči z vsiljevanjem svoje volje stvarem, marveč le ta-
ko, da razume človek bistvo stvari in postane sam del harmonije dočajanja, ter se zara-
di te odreče svojim neposrednim željam. Kako nasprotuje ta nauk Ju doktrini, to morda
najbolj razvidno iz ene (tretje) Lao Tsejevih pesmi:

Če ne to častihlepa,
se ljudje ne bodo pehali za vidna mesta.
Če ne to pohlepa,
ne to ne tatov, ne roparjev.
Če ne to poželjivosti,
to srce človeka mirno.
Zato modrijan, kadar vodi (ljudi),
dá vse od srca in živi ob malem,
brzda voljo do vlade in postane s tem čvrst,
odvrača (ljudi) od poželjivosti,
prepreči izkoriščevalcem, da ti škodovali,
in se ne vsiljuje:
ni stvari, ki je tak (modrijan) ne bi otvladal.

(Prevod po interpretaciji Pavla Siao Sci Yi, Huang Hsi Chang in Huang Tse)

Iz povedanega je pa tudi razvidno, da oznanja Lao Tse etiko, ki je sorodna naši, da
so čednosti, ki jih zahteva, prav iste, ki jih sami smatramo za take, ter da zahteva te

ne samo v določeni stopnji fevdalne nadrejenosti, marveč tudi od Razgovori
vladarja samega. in razgledi

Lao Tse pa ni dal le etičnih nauk; zanimal se je, kakor vsak *t. 9-10, str. 174
resen podroslavec, tudi za spoznanje kot tako. Navajam mojstra samega,

njeov 33. rek, ki se glasi:

Kdor spozna druge (ljudi), je pameten (premeten, zvit)

kdor samega sebe spozna, pa je modri.

Kdor premaža druge, si pridoti oblast,

kdor pa samega sebe premaža, ta najde pravo moč.

Kdor se zadovolji z malim, je bogat,

kdor pa je iratežljiv, trpi vedno pomanjkanje.

Le kdor je samemu sebi zvest, otvelja,

in le, kdor dozori, to (vredno) živel.

Kakor še vsakdo, ki je imel pogum povedati take zensice družiti v otraz, tudi Lao Tse
ni žel ne hvale, ne hvaležnosti in prav malo razumevanja. Razumljivo je, da njeovim iz-
vajam niso odtravali pripadniki svetovnega nazora Ju, t. zv. in morda dejanski razva-
jenci, a tudi legalisti ga niso mogli trpeti, ker je oznanjal nauk, ki se v svoji kri-
tiki ni ustavil niti pred ostoječimi zakoni in ki je celo zahteval, naj se zakon pod-
vrže višjemu cilju, Tao. V živo jih je moral zadeti 24. rek, ki se glasi:

Kdor se postavi na prste, nima ravnotežja,

kdor se razkorači, ne more hoditi (stopiti naprej, napraviti koraka).

Kdor se ponaša, se ne odlikuje,

kdor vsiljuje svoje mnenje, ne prepriča.

Kdor se postavlja, ni dostojanstven (nima spoštovanja).

Spričo končnega cilja (Tao)

so vse to ničevosti,

ki jih v dnu srca vsakdo (misleče bitje) zaničuje;

kdor pozna končni cilj, jih ne goji.

Mislil, da teh nekaj rekov zadostno osvetli Lao Tsejev nauk, da opraviči mojo ugotovitev
da imamo opravka z izrazito predkrščanskim mislecem. Da je temu res tako, pa se je po-
kazalo šele v zadnjih 50 letih, ko so se znanstveniki na Kitajskem začeli zanimati za
transkripcijo rekov v smiselne dedukcije. To ni bilo lanko, ker je bilo treba uporab-
ljati, kot že omenjeno, stare tekste v stari pisavi, ki je otsegala le nekako 6000
znakov, med tem ko operira moderna kitajska pisava z nič manj nego 35000 znaki, ki so
temu primerno mnogo bolj selektivni.

Za ilustracijo, kaj lahko nastane ob malomarnem ali morda celo hoteno nerazumlji-
vem prevodu, naj navedem taoistični prevod že citiranega tretjega reka, ki pravi nekako

Ako ljudstvu ni za čast,

tudi napredka ni treba.

Ako ljudstvu ni za bogastvo,

tudi roparjev in tatov ne to.

Ako ljudstvo neto poznalo veseljačenja,

se bodo nehali neredi.

Zato, kdor hoče biti vodja,

mora biti praznega srca in mora napolniti treh,

zatrei mora željo po svobodi in tako to postati močan,

zatrei mora željo ljudstva po dobrinah,

ker tedaj izkoriščevalci ne bodo imeli ničesar izkoristiti.

Tedaj to lahko vladal brez straže (policije)

in otvladal to ves svet.

(prevod podan po starejših virih in kritiki prevajalca R. B. Blackneya)

Že iz tega enega primera je razvidno, kako lahko je interpretirati Lao Tsejevo delo kot neke
vrste katekizem nazadnjaštva. Da ni sam nikakor imel tega namena, ko je sestavljal svo-
je reke, je najbolj razvidno iz razvoja njegove šole na Kitajskem tja do časa, ko je
postala šola neke vrste religija, do nekako 1.100 po Kr. Iz te šole sta izšla misleca
Yang Chu in Chuang Chou, po času prvi vrstnik Heraklita, drugi pa Aristotela. Ota sta
našla, da višji cilj ali Tao ni niti kakšen recept za vladanje naroda niti kakšna
skrita, misteriozna uganka, marveč da ga lahko dojamemo vsakdo, ki pošteno in odkrito mi-
sli, in da stremi vsakdo za njim, ki živi po tem, kar mu narekuje njegova sodba o samem
seti - mi ti danes menda rekli: njegova vest.

Seveda se je razvijala istočasno tudi šola Ju. Okoli 1.800 se je pojavil prvi veli-
ki komentator mojstra Kunga, Meng Ko, ki je razširil ceremonialno doktrino na širše
sloje in ki slovi v Kitajski od takratne države diktirani mitologiji, čigar pozanstvo
je Kung, kot neke vrste odrešenik. Dejansko je omogočil Meng Ko dostop mnogim zmožnih
ljudi do šol in s tem do vodilnih mest. Meng Ko je uvedel tudi v konfucianizem, ali
bolje v tedanje šole bolj prosto detato in se je uprl tudi določenim krutostim ta-
ratnega sodstva, n. pr. proti iztreljenju celih družin, če je oče zagrešil kak zločin.
Glavne smeri Kungovega sestava pa ni spremenil niti on niti kdo drugi za njim in
kalekti so ostali za vedno razširjena in komentirana izdaja knjige o kitajskem ton-
tonu.

Za časa Yang Chuja oz. Heraklita pa se je pojavil še tretji mislec, do pred kratkim
bolj komentiran in tudi na Kitajskem malo poznan in upoštevan - Mo Ti. Po novejših ce-

nitvah je živel nekako med 480 in 350 pr. Kr. Njegove nazore Pazdovori in nauke je razložil Mei Yi Pao v knjigi „Etična in politična dela Mo Tseja“. Mo je izhajal v razliki s Kungom in Lao in razgledi na dela Mo Tseja. Mo je izhajal v razliki s Kungom in Lao St. 9-10. str. 185

Tanom iz nizkega rodu. Bil je učenjak, a ni nam znano, kako se je šolal, po vsej verjetnosti v inženstvu. Fresenetljiv je njegov glavni nauk: Ljudi svojejea sočloveka kakor sam sete! V kitajščini pomeni taseda Mo toliko kot „nepridiprav“. To dejstvo so izkoristili njegovi nasprotniki, osorito najcclj vidni učitelji šole Ju, za živo propagando proti njegovim pripadnikom, ki so jih kratko malo zmerjali „Mo-nepridipravi“. V zmerjanju se je posebno odlikoval Kungov komentator TsuSzu, ki je označil šolo Mo za revolucionarno, nevarno državi in vse drugo, kar še danes uporatije jo, če se kdo upre kakemu totalitarnemu režimu. Monisti pa se niso branili, niti niso zamerili zmerjanja, pač pa so se norčevali iz ceremoniala, ki je bil osrednje ogroditelj šole Ju, češ da je le hlinjenje in da v bistvu kvari značaj ljudi. To je zadelo pripadnike šole Ju tembolj, ker je bilo dejansko tako. Z vsemi silami so skušali zatreti Mo Tijeve nauke. Preganjali so njegove pripadnike, izključevali so jih iz državnega aparata, sežigali njihove knjige, celo rušili njihove nafrotne spomenike, kar je za Kitajsko nezaslišana krutost in v diametralnem nasprotju z nauki mojstra Kunga sarega. Mo pa se ni dal motiti. Naročil je svojim pripadnikom, naj se ne maščujejo, češ da največje zlo ni človek, marveč sovraštvo in da nasilje ne more premagati potrpežljivosti. Po njegovi smrti je šola obstojala še kakih 300 let pod vodstvom velikih mojstrov. Mo Ti je bil svojim učencem tudi sam vzor skromnosti v vsem. Dokler so nauki tako živeli, je šola kljub preganjanjem in zatiranjem ovetela. Končno je propadla in ohranil se nam je le drobec Mo Tijeve nauke, ki so jih zapisali nekako 200 let po njegovi smrti, malo pred časom, ko so dvignili konfucianizem v državno vero in so enostavno prepovedali vse druge vere in vsako razlago socialnih, pravnih, moralnih in etičnih zakonov, ako ni bila v skladu s Kungovimi Analekti.

S tem se dejansko tudi konča ustvarjalna kitajska filozofija. Kar je bilo dodanege, so le komentarji. Izven Kitajske so včasih še nastale kratkotrajne šole, ki so se zatirale za Lao Tsejeve nauke. Motija vsaj v meni dostopni literaturi izven Cesarstva sredine nihče ne omenja.

Filozofija v sodernem smislu, kakor se je razvijala v Evropi od Tomaža ser, je Kitajski neznana. Našla pa je nekaj odmeva na Japonskem, kjer stalno raste zanimanje zlasti za primerjalno filozofijo.

Prav ta panoga primerjalne filozofije, zlasti pa primerjava spoznavnih teorij vzhodnih in zapadnih filozofij, je še precej neotdelano polje, ki pa brani po moji sodbi izredno veliko zakladov. Ako nam je do tega, da ustvarimo dejansko razumevanje med narodi, je potrebno, da preučimo njihove življenjske nazore in njihovo močroslovje. Vzhod je v marsikem anticipiral nauke in najdte Zapada. Akoravno je pozneje popolnoma okorel, je vredno črpati iz virov, ki so bili živi pred 2000 leti in ki to do morda kda služili za to, da se reši Daljni Vzhod tiste ozkosrčnosti, ki mu ga je naložil nauk Ju mojstra Kunga in Shinto na Japonskem. Budistični misticoizer, ki je skušal predreti v mongolski svet s svojim naukom o večnem potovanju duše, je naletel tam na napremljivo oviro taoistične filozofije, ki stavlja višje cilje in je mnogo bolj abstrakt. Marksitična dialektična doktrina, ki so jo uvedli na Kitajskem za ceno nai milijon človeških žrtev, to tam ostala, kakor je v vseh narodih, ki jih je zajela suhoparna zunanjost in šolski učni predmet v primeri z višjim ciljem. Morda to prišel kedaj čas, ko to močoče graditi za narode Daljnega Vzhoda na kvadrin, ki so jih izklesali njihovi lastni modrijani, novo pojmovanje, ki to obtem striktno logična filozofija in pot v mistično spoznavanje, kakor ga je našel Zapad v svocodi iskanja, ki mu jo je prineslo krščanstvo.

Bibliografija:

- Beck, Adam, L., The Story of Oriental Philosophy, Philadelphia, 1928.
 Fung Yu Lan, A History of Chinese Philosophy, New York, 1948.
 McClatchia, T., Confucian Cosmology, Shanghai, 1874.
 Soothill, W. E., Three Religions of China, Oxford, 1929.
 Suzuki, D. T., A brief History of Early Chinese Philosophy, London, 1914.
 Wang Gung Hsing, The Chinese Mind, New York, 1946.
 Wai, Francis C. M., The Spirit of Chinese Culture, New York, 1947.
 Zen, Sophia H. Chen (Edit.) Symposium on Chinese Culture, Shanghai, 1931.
 Koehn, Alfred, Confuzius, sein Leben und seine Werke, Peking, 1945.
 Legge, James, The Chinese Classics, 5. vol. Hongkong 1862-1879
 Legge, James, The Sacred Books of China, Oxford, 1879-1885.
 Hu Shih, The Development of the Logical Method in Ancient China, Shanghai, 1922.
 Lin Yu Tang, The Wisdom of Lao Tse, New York 1948.
 Blackney, R. B., Lao-Tzu: Tao Te Ching, New York 1953.
 Piolo Siao Sci Yi, Il Tao Te King di Lao-Tse Bari 1947.
 Spalding, K. J., Drei chinesische Denker, Nanking, 1947.
 Dubs, Homer, H., The Works of Hsun Tze London, 1928.
 Hu Shih, Chung kuo che hsüeh shih ta Kang, Shanghai, 1947
 Tsuda, Sokichi, Ju Tao erh chia Kuan-hsi, Shanghai, 1926.

(konoc bibliografije na prihodnji strani spodaj)

stavke iz komunističnih letakov. Nekje je bil stavek: 'V sedanjem času, ko je revolucija na vidiku...' Profesor je dal znak akademiku, ki je bral tekst, naj obstane. On sam pa je nadaljeval: 'Vidite, sami priznavajo, da je revolucija že tu. Ali veste, kaj to pomeni? Klanje političnih nasprotnikov. - Vidite, vodstva političnih strank molče; nihče noče prevzeti nekoliko odgovornosti, katera je združena z njegovim položajem, ki ga imajo v stranki. Lahko je biti voditelj v mirnih in urejenih časih kdor pa je pravi voditelj, se pokaže v težkih trenutkih'. Na istem sestanku je gospod profesor omenil, ko je eden akademikov rekel, da bi bilo treba povzeti akcije za rešitev Slovencev iz internacije, da je šel popoldne intervenirat k italijanskemu kvestorju za nekega bolnega akademika. Povedal je, da ga je pustil kvestor čakati polne tri ure. Ko se ga kvestor ni mogel znebiti, je le dovolil razgovor. Profesor Ehrlich se mu je predstavil in predno je povedal, v kaki zadevi je prišel, je protestiral, da ga je pustil kvestor tako dolgo čakati. Rekel mu je, da imamo še vseeno osnovne človeške pravice, četudi smo skupirani. Nato je prosil kvestorja za bolnega akademika. Profesor Ehrlich nam je rekel: 'Povedal sem mu, da ga ne prosim kot Lambert Ehrlich, ampak kot katoliški duhovnik'.

Razgovori
in razgledi
st. 9-19., str. 156.

Ko je italijanska vojska pobijala po podeželju ljudi pod krinko, da zasleduje komuniste, je bil profesor Ehrlich mnenja, da je treba pri Italijanih protestirati proti takemu zverinskemu postopanju. Sam je naročil zbrati kar največ podatkov in dejstev, ki naj bi bili vsebovani v spomenici in izročeni okupacijskim oblastem. Podatki so se zbirali, spomenica pa je bila izročena po profesorjevi smrti namestniku poveljnika italijanskih čet. Ko je ta spomenico prebral, je rekel stražarju, ki mu jo je bil izročil: 'Če bi bil jaz poveljnik, bi vi več ne prišli iz tega posloja'.

Pokojni profesor je bil neustrašen bореc za trpeče, za svoj narod in za pravico. Njegova vest je bila čista. Mnogokrat je rekel: 'Človeško gledano je naša borba težka. Mi se ne moremo posluževati nemoralnih sredstev kot se jih komunisti. Mi ne moremo vračati enakega z enakim. Toda vedite, da je na naši strani Bog, kateremu pripada končna zmaga. Molitev je naše končno orožje!'.

Želja profesorja Ehrlicha je bila, naj se akademiki ne spuščajo v dnevno politiko in polemiko, ampak naj enotno nastopijo le, ko gre za vsenarodna in važna vprašanja. Njegova ideja je bila, naj skuša biti vsak katoliški akademik res doma v svoji stroki, zasledovati trend v drugih panogah in se kot katoličan popolnoma poučiti in si osvojiti katoliška načela in jih uveljaviti v svojem življenju ter biti njih apostol v svojem okolju. Profesor Ehrlich je bil proti specializaciji društev na univerzi, ker je vedel, da se le prerado zgodi, če se zbirajo izključno akademiki, ki študirajo isto stroko, da bodo gledali na vse probleme le s svojega omejenega stališča. Strokovno mešano akademsko društvo pa da vsakemu članu priliko, da se seznanj tudi z gledanji drugih strok in tako društvo nadomestuje itak preveč specializirano vzgojo, ki jo je dajala sodobna univerza. Le kjer je harmonija v razvoju, moremo pričakovati zdravega, vsestranskega razumevanja zapletenih problemov in njih pravilno rešitev. Za posebne potrebe posrednih strok pa morejo v zadostni meri poskrbeti strokovni odseki v okviru splošnega akademskega društva.

Značilnost pok. profesorja je bila tudi, da si je zapomnil imena prav vseh svojih akademikov in vedel za njihove družinske in premoženjske razmere, iz katerega kraja so doma in kake zmožnosti ter talente imajo. Njegov osebni interes v vsakega posameznika je privedel toliko ljudi na profesorja Ehrlicha. Širokosrčnost njegovega gledanja, izogibanje brezplodni kritiki ter usmerjanje h konstruktivnemu delu sta imela velik vpliv na krog, ki ga je zbiral okrog sebe.

Vse življenje pokojnega profesorja nam molče govori z besedami sv. Pavla: 'Godite moji posnemovalci kakor sem jaz posnemovalec Kristusa!'.

dr. Anton Štuželj

(1950)

N O V A O B Z O R J A

...saj se že začnjenjajo raztlinjati goste meglene mreže in tudi za oslatljeno oko postajajo vidni obris pokrajine, preko katere vodi pot v bodočnost. Že na političnem področju postaja marsikaj bolj jasno, koliko bolj še na duhovnem, ki je temelj - če to zaznamo ali ne - prav tudi za politično dogajanje, za katerega se vedno prvenstveno zanimamo... Ni namreč nogoče - in to velja na njegovem področju tudi za dialektični materializem - izratljati praktično izsledke atomske fizike, ne da bi postali „inficirani“, od končnih teoretičnih in filozofskih nastavkov, ki so utemeljili to obliko fizike in na splošno t. stopnj v razvoju prirodoslovnih znanosti.... Z materializmom 19. st. je ne moremo razumeti. Spoznavnoteoretična in ontološka analiza znanosti... to vodila k dolo- nim metodičnim in vsetinskim načelom, ki so primerna, da razkrijejo novo gledanje na svet. Nedvomno smo postavljeni pred nalogo, ki se ji ne moremo odtegniti: prikazati to novo podobo sveta, ki se odvíja v znanosti v razvoju njih predmetnih izsledkov in na splošno v duhovnem življenju in jo tolmačiti - in to brez pretiravanj zgolj kličin nastavkov in brez svetovno nazorsko poogojenih prehitrin zaključkov neodgovarjajočin.

(Leo Gabriel, Zehn Jahre 'Wissenschaft und Weltbild' Aufgabe und Erfuellung, Wissenschaft und Weltbild 1957, zv. I., str. I.)

Filozofija Daljnega Vzhoda - nadaljevanje bibliografije s prejšnje strani

Mo Tetsuto, K'ung-tzu, Shanghai, 1926.

Wondo Nariyuki, Ching hsueh shih lun, Shanghai, 1934.

Wu Wai Lu, Chung kao chihshih szu hsiang hsueh shou shih, Chungking, 1944.

Uttori Unokichi, Ju chiao yü hsien tai szuchao, Shanghai, 1934.

Hubart, Walter, Europa und die Seele des Ostens, Riga, 1938.

Hill, Clive, Civilization, Penguin Books, West Drayton, 1928.

Wu Wu Chi, A Short History of Confucian Philosophy, Penguin Books, Hammonsworth, 1955.

Whitehead, A.N. Adventures of Ideas, Penguin Books, Hammonsworth, 1948.

Russell, Bertrand, Mysticism and Logic, Penguin Books, Hammonsworth, 1953.

Nowell-Smith, P.H. Ethics, a Study, Penguin Books, London, 1954.

Humphrey, Christmas, Buddhism, Penguin Books, London, 1954.

NOVI POJEM SNOVI?

Razgorovi
in razgledi
st. 9-10, str. 157.

Kot sem že omenil v Fir (št. 5, str. 98) opozarjajo

nekateri modernejši avtorji, da gradita tomizem in marksizem na spoznavno teoretičnem realizmu ter izražajo upanje, da ti mogla biti ta skupna točkastost za zblizanje med obojema. Kljub temu se to moral marksizem preje odpovedati skoku iz spoznavnega na ontološko področje, s čemer to seveda materializem padele. Ker sem med tem dobil en izvod svojega članka „Pravda o dialektičnem materializmu“ (Čas 1989/40, str. 289-294), tom ponatisnil del, ki se nanaša na novi pojem materije, ki ga je skušal pri nas uvesti Sperans - Edvard Kardelj v svoji oceni dr. A. Ušeničnikove knjige „Dialektični materializem“ (Sodobnost 1989, št. 9-10 in 12).

F. Čuješ

2. Kaj je z novim pojmom materije, ki ga po Leninu uvaja pri nas Sperans (Edo Kardelj)?

3. Je navedel iz že omenjenega Leninovega dela „Materializem in empiriokriticizem“ (navajar po nemškem prevodu iz l. 1927, ki ga je avtoriziral Leninov institut v Moskvi) nov pojem materije. Pojem materije mu je „pojem objektivne, neodvisne od zavesti obstoječe realnosti, katere obstoj se po naši zavesti in po spoznanjih samo manifestira“, saj trdi Lenin v istem delu, „Kajti edina lastnost materije, ki je na nje priznanje vezan filozofski materializem, je lastnost, da je objektivna realnost, da obstoji izven naše zavesti“ (navedeno po Speransu, str. 60E).

Tako pojmovanje materije nas preseneča, ker ti bil tudi n. pr. Bog taka „materija“, kar pa ni v skladu s siceršnjim pojmovanjem marksizma. In tudi pri Leninu najdemo v istem delu povsem drugačne stavke, n. pr.: „Materializem jemlje... kot prvotno dano materijo in kot drugotno zavest, mišljenje, občutek“ (str. 27), „psihično, zavest itd. je najvišji proizvod materije (t. j. fizičnega), je funkcija onega posebno kompliciranega kosa materije, ki mu pravimo človeški možgani“ (str. 224).

To nejasnost glede pojma materije si moramo razlagati predvsem iz okoliščin, ki je v njih Leninovo delo nastalo. Lenin ga je pisal v dobi, ko so se v fiziki pojavile nove teorije o sestavi atoma. Klica: „materija je izginila!“, so se prestrašili nekateri marksisti, ki so skušali združiti nova odkritja na polju fizike z marksizmom, da ti rešili materializem, pa so pri tem zašli v senzualizem. Prav tem popravljalcem dialektičnega materializma je Lenin posvetil omenjeno delo! Pokazal je njih nedoslednost ter jim prištel k idealizmu. Lenin je bil namreč mnenja, da sta v filozofiji, kakor tudi v odgovoru o vprašanju človekovega spoznanja možni samo dve stališči - idealizem in materializem. Pri tem pa opazimo, da Lenin v filozofskih vprašanjih ni bil preveč trdno podkovan, čeprav je v preganstvu v Sibiriji prebral nekaj filozofskih del. Skozi vse delo namreč mešava vprašanje o človekovem spoznanju z vprašanjem, ali je prvotna materija ali duh. Še Leninove definicije materije, ki jih podaja več, kažejo to zmedenost: „Materija je filozofska kategorija za označitev objektivne realnosti, ki je človeku dana v njegovih občutkih, ki jo naši občutki kopirajo, fotografirajo, odslikajo in tiva neodvisno od njih“ (str. 117). „Materija je to, kar ustvarja po svojem delovanju na naša čutila občutek: materija je objektivna, v občutku nam dana realnost“ (str. 135). „Materija obstoja neodvisno od občutka. Materija je primarna“ (str. 27).

Vprašanje o človekovem spoznanju razglasi Lenin za izhodišče materializma. Tako trdi na str. 27: „Prav to je materializem: materija deluje na naša čutila in ustvarja občutke“ na str. 42: „Kajti brž ko priznate, da bivajo izvir svetlobe in svetlobni žarki neodvisno od človeka in človekove zavesti, da je tarva odvisna od delovanja teh valov na mrežnico - ste se postavili dejansko na materialistično stališče... Podobnih stavkov ti lanko navedel še več. Toda prav v tem grmu tiči zajec! Saj vsi trezni ljudje priznavajo, da tiva izven njih zavesti in neodvisno od nje realni svet. Po Leninovem mišljenju ti morali biti vsi ti materialisti. Pa vendarle niso. In Lenin je seti nezvest, če tudi n. pr. tomistične filozofije ne prizna za „materialistično“, saj tudi ona priznava, da zaznavamo zunanje predmete, ki obstajajo neodvisno od naše zavesti, neposredno s tem, da dajejo našim čutilom svojski vtisk (glej dr. Ušeničnikov Uvod v filozofijo) in še celo to priznava, da je bil svet prej kot človek. Lenin namreč ne loči dveh bistveno različnih vprašanj. Prvo je vprašanje o človekovem spoznanju: ali so naše spoznave, naši občutki, samo plod našega duha, naše zavesti, ali pa tem našim občutkom odgovarja kaka realnost, ki obstoja neodvisno in izven naše zavesti? Lenin in tudi tomizem odgovarjata na to vprašanje, da so naši občutki pogojeni po vnanjih, izven naše zavesti obstoječih predmetov. Toda doslej še o materializmu ne more biti govora, čeprav trdi Lenin: „Če vključimo kriterij prakse v temelj spoznavne teorije, pridemo neizbežno do materializma“ (str. 128). Drugo pa je vprašanje, ali je prvotna materija ali duh. Engels piše o tem: „Veliko osnovno vprašanje vse, zlasti pa novejša filozofije, je vprašanje o medsetojnem odnosu mišljenja in bitja“ (L. Feuerbach, str. 28) in povsem pravilno nadaljuje: „Oni, ki so trdili prvotnost duha pred naravo, priznavali torej v poslednji stopnji katero koli vrsto stvarjenja sveta... so tvorili tator idealizma. Drugi pa, ki so priznavali prvotnost narave, so pripadali raznim šolam materializma. Kaj drugega nista pomenila ta izraza: idealizem in materializem v početku in v drugačnem smislu ju ne tomo upoštevali tu“ (str. 28). Lenin ti se sedaj moral vprašati, ali ima ta materija, ki tiva izven nas, sama v seti zadosten razlog za obstoj? Lenin tega vprašanja izrecno ne postavlja.

lja, vendar v vsem delu predpostavlja odgovor, da ima materi- Razgovori
 jaki se po njegovem mnenju sama giti, v seti zadosten raz- in razgledi
 loč za svoj obstoj in gitanje: Toda dočim stoji Lenin glede št. 9-10, str. 178.
 prvega vprašanja na istem stališču kot n. pr. tomizem, pa gredo
 pota pri drugem vprašanju parazen. In Lenin je grešil prav v tem, da je postavil lo-
 čilnico med idealistično in materialistično filozofijo že pri prvem, namesto šele pri
 drugem vprašanju. Iz te osnovne znote slede ostale nejasnosti pri Leninu in Speransu
 Čeprav je S. odstavek, kjer Lenin trdi o materiji, da je edina tistvena lastnost
 materije, da je objektivna realnost (to ti močel biti brez točnejše oprdelitve tudi
 Bog), je vendar odstavek iztrgan iz celote. Lenin hoče namreč tukaj poudariti to, da za
 materializem ni važno, kako je materija organizirana (ali kot atom ali kot elektron,
 proton, pozitron, nevtron itd.). Poudarek je pač na tem, da se prizna materiji „otstoj
 izven zavesti in izven občutka človeka“ (str. 224), važno pa je, da kljub temu „ne ot-
 stoja na svetu nič kot gita joča se materija“ (str. 167) in da za duha, ki ti obstojal
 neodvisno od materije, ni prostora. Samostojna tiva joča, od materije v tako ali dru-
 gače organizirani otliki neodvisnega duha torej za dialektični materializem ni! Nov
 pojem materije, ki ga je pri nas uvedel S, je tretja torej pravilno umeti tako, da ni
 važno, kako je materija organizirana, ampak da je važno predvsem to, da tiva materija
 neodvisno od naše zavesti, da je materija primarna ter da izključuje duha kot samo-
 stojno, od materije neodvisno tiva joča bit. Tako nam ta dopolnitev, ki je tistvene
 važnosti, ki pa jo je S. zamolčal, pokaže, da je ostal za dialektični materializem pojem
 materije isti, kot ga poznamo pri Marksu in Engelsu....”

Postavek. Razgovor s pristaši dialektičnega materializma je možen torej v spoznav-
 ni teoriji. Kaj več pričakovati pa bomo mogli šele, ko bodo prelomili z oznanjanjem filo-
 zofije materializma. Marksizem v Zapadni Evropki je napravil že več odločnih korakov
 v tej smeri in upravičeno upanje obstoja, da se tudi Sovjetska zveza z vso cenzuro ne
 bo mogla dolgo braniti pred novo preusmeritvijo razvoja človeške miselnosti. Takrat
 pa utegne povzročiti sorodnost v spoznavni teoriji ugodne posledice ne samo za idej-
 ni, marveč tudi za družbeni svet.

METODE SPOZNAVANJA LJUDI

Za vsakega kristjana je ljubezen do bližnjega dolžnost. Toda že zgolj naravno živ-
 ljenje je urejeno tako, da je vsak posameznik nujno vključen v družbo. Višina držbene-
 ga življenja je tako odvisna od pravilnega pojmovanja odnosa do bližnjega. Toter od-
 nos do sočloveka pa more imeti le tisti, ki se potrudijo, da ga dotro spozna. Toter odnos
 ni otsežen v kopici dikanih fraz, ki često ljudi medsebojno še odbijajo, ker je velika
 razlika med resnično kulturo srca in med priučenimi ali narejenimi pokloni. Res je, da
 nas vežejo tudi določene družatne otličnosti, toda te same še ne zadoščajajo za iskren
 odnos in resnično poznanje ljudi.

Če ni lepega sožitja med ljudmi iste skupine ali okolja, čeprav jih veže n. pr. celo
 ista vera in isti jezik, je gotovo v večini primerov krivo nepoznanje drug drugega.
 Čemu naj ti stale družine osamljene in se zapirale same vase v piritiranem družinskem
 egoizmu in čemu naj ti se odmikal posameznik in težal pred drugimi v osamljenost?
 Zakaj naj ne ti raje drug drugemu potožili svoje težave in jih drug drugemu z razu-
 mevanjem in nesetično pomočjo olajševali ter se tako ztliževali? Zakaj se ne ti zani-
 mali za drugega tlagohotno in ne z namenom, da si preskrbimo snov za opravljanje in
 otrekovanje? Dejstvo je, da se vsak zapre vase, trž ko začuti, da mu drugi ne zaupa do-
 volj in polagoma si bosta postala tujca, ki se odtijata. Tam pa, kjer dosežemo večjo
 mero medsebojne iskrenosti, se nam tudi odpre pot do glotljivega razumevanja bližnjega.
 Le iz takih poedincev sestavljena družadoseže pravo višino. Kakor je celo telo bolno,
 če je en ud tolar, tako tolpa tudi družta, ki nima članov, ki ti skrteli za poedince.
 Pa pa je možno doseči tako pravilno sožitje, se mora vsak truditi najti pot do sočlo-
 veka.

Zanimivo je dejstvo, da človek tako malo pozna sete in svoje bližnje, ko vendar odk-
 kriva tajne v vidnem svetu okrog sete ter rešuje uganke vsemirja. Drug mimo drugega
 hodimo z večno masko na otrazu, mislimo o drugem kot o neki „oseti“, namesto da ti se
 približali njegovi edinstveni osetnosti, ki naj ti nam postala alter ego.

Iz znakov, ki jih človek kaže na zunaj in s katerimi se razodeva drugim, sklepano
 na človekovo notranjost. Toda ti znaki niso vedno pristni. Večkrat so ponarejeni ali p-
 so kot nekaki simboli, za katerimi je včasih težko odkriti pravo podoto človeka. Zato
 je nezadostna taka psinologija, ki se opira le na opazovanja. Upoštevati mora vse mo-
 goče okoliščine ter jemati človeka individualno.

Precej važnik činiteljev, ki so važni pri metodah spoznavanja človeka, otlično upo-
 steva dr. Anton Trstenjak v knjigi „Rota do človeka“. Knjiga otsega 204 strani in je
 redna izdaja družte sv. Mohorja v Celju (tiskana v Murski Soboti). Otsega 7 poglajij:
 človek v svojem samopazovanju, razumevanju drugih, vživljanju vdruže, v svojem ravna-
 nju, v svojih delih, v podzavesti in v svojem izražanju.

Samoopazovanje je najzanesljivejša pot, ki vodi do spoznanja človeka. Kdor se potrudil spoznavati sebe, lažje razume tudi bližnjega. Vendar pa se pogosto dogaja, da si ljudje ustvarijo precej verno podoto svoje osetnosti, ki pa mnogokrat ne odговarja resnici. Dejanska podota takega človeka napravi zato precej klaverno vtis na druge. Z vzornim slikanjem svoje lastne osetnosti pa najtolj opozarjajo na to, kar ti radi prikrili. S tem pridemo do zaključka, da zaslutimo večkrat svojo podoto šele ob pogledu na druge. Človek potrjuje opazovanja drugih, ki s čemu kot zrcalo ne samo, da spozna druge, marveč tudi zato, da v njih spozna sam sebe. pride do samokritike, toda v njenem prikazu drugim jo pokaže v lepši luči. Tak primer nam nudijo Rousseaujeve Izpovedi, ki so po menju zgodovinarjev in dušeslovcev le prikrito samotoževanje. Tako se sprevrže podota samoobsežnega farizeja, ki sete hvali, v farizeja, ki sete graja zato, da ne ti veljal za farizeja, ali z drugo besedo-misli, da si s svojo samokritiko iztrije še zadnjo napako, ki jo je imel. Pazen tega izziva s samokritiko pohvalo drugih in se istočasno vnaprej otoži pred grajo drugih.

Na drugi strani pa je samokritika prepotretna za spoznavanje lastnega značaja. Brez samokritike se izmaliči vsaka značajnost in se ne otlikuje notena osetnost. Za eno najpomembnejših oznak velja, če kdo ne zna nadzirati svojih misli, čustev, tesed in dejanj. Na ta način se ne moremo nikdar zanesti. Kdor si preveč zaupa in nikoli kritično ne presoja svojih dejanj, ne more spoznati svojih napak in tudi ne potrebe po nasvetu in pomoči drugih.

Pri samoopazovanju ne smemo prezreti samopodoživljanja. Kadar opazujemo druge ljudi in razumevamo njih osetnost, pri tem nehote podoživljamo tudi sami sete in svoja doživetja. Ako ne ti imeli te zmožnosti, ti nam bil verjetno osetnostni svet drugih vedno zaprta knjiga. „Kakršen je človek sam, take vidi tudi druge“ -ta rek vsetuje v neki meri zrno resnice. Nekateri ljudje vidijo v vsaki stvari zavist, častihlepnost, zlotnost in podobno. Nehote se vprašamo, če ne zato, ker je v njihovi lastni duši polno takih misli in neiskrenih nagitov. Drugi zopet niso zmožni o drugem kaj slatega misliti. Vse verjamejo, notene hinavščine in neiskrenosti ne poznajo. Zanimivo je, da so pogosto taki navidezni prav med filozofi, ki imajo nadpovprečno sposobnost „kritičnega mišljenja“, pa jim pri vsej učenosti nedostaja prepotrebnega poznavanja ljudi (Profesor filozofije na graški teologiji J. Fischl je ot neki priliki povedal celo zbirko primerov iz lastnega življenja, kako so razne osebe zloratile rafinirano njegovo dohodelnost, op. ur.)

II. Č L O V E K V S V O J E M R A Z U M E V A N J U D R U G I H

Pri razumevanju drugih se ustavi psihologija najprej pri intuitivnem, instinktivnem razumevanju, kamor spada predvsem prarazumevanje. Sem štejem izraz pogleda, nasmeha, pa tudi glasu. S tem v zvezi je tudi spoznavanje ljudi po prvem vtisu. Znano je, da imajo zelo majhni otroci ta poseten čut za človeka: zlotnega se boje, dotrim zaupajo.

Zanimivo je, da vzgojitelji, ki imajo mnogo opravka s spoznavanjem ljudi, čisto pravilo poznajo ljudi. Vzrok je morda prav njih znanstvena izotrazta, ki vse z razumom razloži. Drugi vidijo vse podrobnosti, žive celote, dejanskega človeka pa ne vidijo. Ženske s svojimi „slutnjami“ navadno že na prvi pogled človeka bolje pogode kot moški. Omeniti velja tudi simpatijo in antipatijo na prvi pogled, ki je pa mnogokrat neutemeljena in nam postane kaka oseta po daljšem opazovanju celo privlačna - kljub prvotni anti-

III. Č L O V E K V S V O J E M V Ž I V L J A N J U V D R U G E

Vživljanje v človeka pomeni velik korak k popolnejšemu razumevanju drugih. Pomeni celo več kot ljubezen in sovraštvo. Ti dve čustvi namreč onemogočati s svoje skrajnostjo potrebno jasnost in objektivnost, ker smo z njima sami preveč prizadeti. Nekateri imajo poseten dar vživljanja v druge. Nekaj tega ti moral imeti vsak poklicni psiholog, sicer se vsa njegova psihologija raztlini v golo statistiko in gre mimo človeka.

Pri vživljanju v sočloveka je važno sočutje, to je, znati obnoviti v seti doživetje, ki ga ima nekdo drugi ot meni. Primer: Ko stopa stara ženica v vlak, se spotakne, pade in raztrese svojo culico. Različni ljudje bodo ravnali ot tem različno: fantinom bo v zavabo in se ji bodo smejali, drugi bodo šli dostojanstveno mimo nje z mislijo, češ tako nerodno ženšče naj raje ostane doma, tretji je v svoji zaverovanosti vase sploh ne bodo opazili. Kdor pa ima res posluh za druge, to dejal: Uboga žena, pač ni vajena potovanja.

Če ve, kakšne neprilike so jo prisilile na to pot. Vživljanje je res posebna pot do človeka, včasih menda sploh edini ključ do razumevanja.

Pri družatnih odnosih ne smemo prezreti važnosti stika. V nekaterih družbah vlada prijatna domačnost, neprisiljeno, zračje, drug v drugega se vživljajo: nastal je neposreden stik. Drugi ljudje pa zopet pripovedujejo leo seti. Z njimi se pogovor vedno zatakne. Nikoli ne najdejo pravega stika, ampak ga samo izzivajo.

Sodoživljanje ne ustvarja samo kontakta, mar eč tudi takt in Razgovori
otzirnost. Prez takta je težko najti pot do človeka, na kar lju- in razgledi
dje pogosto pozatljajo. Izzivalno govore v poedinah, izletin in št. 9-10, str. 120.
podotnem v družti, ki si pomotnih stvari ne more privoščiti. Mnogi
se izražajo tudi brezotzirnno na račun kakega poklica ali posplošujejo napake drugih
stanov.

Pravi takt v družti to našel le, kdor se zna vživeti v drugega, preko takta pa tudi
pravi kontakt. Otzirnost odpira često pot do še tako tujin človeških sre, tahanje pa j-
glavni prestopak zoper otzirnost. Še huje pa je, če druge s tako tahavostjo naravnost
zaničujemo, preziramo in se omalovažujemo izražamo o njih.

Tuji osetnostni svet vpliva tolj ali manj tudi na nas; ob opazovanju jih nehote po-
doživljamo in tudi posnemamo.

Vživljanje nam odpira pogled samo v sorodno duševnost, ki smo nanjo uglašeni, pod-
življanje pa naj odpira pot tudi do tuje duševnosti, nam posreduje nov duševni svet.
Kdor nima te sposobnosti, more doumeti sočloveka le umsko, dočim mu to njevoja osetnost
ostala vedno tuja.

Mira Čuješ

(se to nadaljevalo)

SLOV. SOCIOLOGIJA V ANGL. SLOVSTVU

Slovenci smo v velikem svetu še malo poznani. Zato ni čudno, če tudi sociologi ne
vedo o Slovencih skoraj nič. Mirno lahko trdim, da vedo mnogo več o raznih zamorskih
plemenih. To pa, kar vedo o nas, nas ne stavlja v dotiro luč. Slovenska država (december
1936) je poročala o Duncanovi knjigi „Immigration and Assimilation“, kjer sicer ugla-
den ameriški avtor trdi, da je bilo pri zadnjem štetju 82% Slovencev nepismenih in
da sploh nimamo svojega pismenega jezika. Kako sodijo si ustvarijo tudi v vsej ostali
slovenski kulturi politiki, profesorji in študentje, ki so tako slučajno naleteli na
slovensko ime, si ni težko predstaviti.

Pa tudi ostala sociološka literatura ne vsetuje nič takega, kar ti moglo popraviti
to temno podoto. V kolikor mi je bilo mogoče doslej ugotoviti, angleške literature o
slovenski sociologiji sploh ni. (Obdelana pa je n. pr. bolgarska, češka, rumunska) Sloven-
cem so zopet odkazane le drobtine pri skupni jugoslovanski mizi. In revne so drobtine
pri tej obubožani mizi!

O „jugoslovanski sociologiji“ poročajo sledeči viri:

Joseph Roucek, „Sociology in Yugoslavia“ v Georges Gurvitch in Wiltbert E. MOORE, ed.,
Twentieth Century Sociology, 1945, strani 740-754.

Farnes Harry Elmer in Howard Becker, Social Thought from Lore to Science, vol. II, Yugoslavia, strani 1080-1088.

Mirkowich Nicholas, Beginnings of Rural Sociology in Yugoslavia, v Rural Sociology 5: 351-354, sept. 1940.

Roucek Joseph, The Development of Sociology in Yugoslavia, v American Sociological Review, 1: 981-988, dec. 1936.

Tomasic Dinko, The Development of Sociology in Yugoslavia, v American Journal of Sociology, 47: 82-69, julij 1941.

Amerikanez Farnes le površno preleti jugoslovansko sociologijo, Mirkowich se posveča predvsem Srbiji
in Tomazic predvsem Hrvaški. Čeh Roucek nam posveča v obeh svojih člankih manj kot eno
stran. V članku, ki ga prinaša American Sociological Review, omenja slovensko sociologi-
jo le z enim stavkom, kjer pove, da jo „označuje krščanski socializem, ki je organiziran
na isti osnovi in z istimi cilji kot v drugih katoliških deželah“ (1938). Med srbskimi
in hrvaškimi sociologi opisuje zlasti dela Kosića, Markovića, Novakovića, Jirečeka (Čeh)
in Bogišića. Le enkrat težno omeni Leonida Pitarića* (čigar ime piše s č kakor da bi
bil Srb ali Hrvat, a pri njem ne omenja narodnosti kot jo pri Srbih in Hrvatih). Tako
mora dobiti čitatelj članka vtis, da nimamo Slovenci niti v ne posebej iztrani balkan-
ski družti niti enega omenite vrednega sociologa ali socialnega izvedenca.

Samo za spoznanje tolje se nam godi v knjigi Twentieth Century Sociology, kjer sode-
lujejo s članki evropski in ameriški sociologi. Označeni smo takole:

Slovenci niso nikdar v svoji zgodovini ustanovili neodvisne države kakor Srbi ali Hrvatje. Ko so se v drugi
polovici devetnajstega stoletja pojavili začetki slovenskega meščanstva, so ti (meščanski) otroci obiskovali
nemske in avstrijske univerze, kjer je napravil nanje močan vtis nemški pangermanizem. Prišli so tudi pod vpliv
kulturnega, političnega in ekonomskega liberalizma. V odpor proti tej liberalni smeri je katoliška duhovščina
organizirala močno protiliberalno gibanje, ki je vladalo slovenskemu kulturnemu, političnemu in gospodarskemu
življenju do konca prve svetovne vojne. Duhovni voditelji protiliberalizma so bili slovenski bogoslovni pro-
fesorji: A. Mahnič, J. Krek in A. Ušeničnik, (ki so bili pod vplivom nemških, francoskih in angleških katoliških
piscev kot V. E. Kettelerja, de Muna, Manninga itd., katerih ideje so predstavljale hrbtenico 'krščanskega socia-
lizma' ali 'krščanskega socialnega gibanja'). Med tem ko je Krek začel z združnim gibanjem med slovenskimi
kmeti, je Ušeničnik objavil svojo sociologijo ('Principles of Sociology', Zagreb, 1920), kjer zatrjuje, da mora te-
neljiti sociologija na srednjeveški filozofiji kot jo je izoblikoval Tomaž Akvinski.

Po letu 1918 je liberalno meščanstvo v Sloveniji dobilo krepko pomoč od meščanov iz drugih predelov Jugoslavije.
Vedno večjo industrializacijo Slovenije je spremljala rast proletariata in hitro širjenje Marksovega socializma.
Oblast katoliške duhovščine je dobila protivnike, kar je vodilo k reorganizaciji slovenske katoliške sociologije.
Madriga Gosar, profesor ekonomije na univerzi v Ljubljani, kritizira v svojih 'Načelih sociološke in ekonomske
reformne družbe' (Beograd, 1933) prejšnje katoliške sociologe in jim očita, da niso uspeli pritegniti k svoji socio-
logiji širših plasti proletariata' (stran 750)

*Pitarićevo delo je izšlo v angleščini pod naslovom "A Treatise on the State", Balti-
more, 1933.

To je vse, kar veje v tej obširni knjigi povedati o slo- Razgovori
venski sociologiji. Bojim se, da moram resnici na ljubo za- in razgledi
pisati, da smo Slovenci spet na zadnjem mestu. Najprej splon ne št. 9-10., str. 161.
nastopamo pod svojim imenom, ampak visimo na zadnjem sedežu
pri jugoslovanski rizi. In še tu izgleda, kot da lahko položimo na rizo le dve kajifi,
katerih ena postavlja sociologijo na srednjeveško osnovo (iz česar sledi, da sploh
ne more biti govora o sociologiji, ampak kvečjemu o socialni filozofiji), druga pa taj
koli čita, da ne zna pritegniti proletariata za sabo. Sredi tega tomistično-literalne-
ga prepirčka (ta vtis namreč naredi članek), ki se vodi pod imenom sociologije, se med
zmedenim proletariatom naglo širi komunistični vpliv. Čitatelj, ki mora zopet dotiti
vtis, da smo Slovenci eden najbolj zaostalih narodov, se pač ne čudi, zakaj so iprišli
v Sloveniji na otlast komunisti. Iz virov, ki so mu na razpolago, lahko sklepa, da je
tilo to čisto logična posledica naše majhnosti.

Edi Gotec, Columbus, Ohio, ZDA.

PLURALISTIČNO GOSPODARŠTVO

Pružteni red, ki ga je priporočal Fij XI. v okrožnici „Ob štiridesetletnici“ (1934)
je znan v slovenščini pod imenom „stanovski družteni red“. Dr. I. Ahčin pravilno povi-
ja, da je to sociološki pojem, ki ga ne moremo uporabljati v gospodarstvu. Zaradi prak-
tičnih gospodarskih poizkusov v Evropi (Avstrija, Italija, Portugalska) je bilo mnogo
govora o korporativnem gospodarstvu. Okrožnica korporacije izrecno omenja, otener pa
povdarja važne razlike, ki ne dopuščajo enačenja oten sestavov. Zaradi prizvoka fašiz-
ma zlasti na Zapadu ne uporabljajo radi izraz „korporativizer“ za Fijveo zamisel ure-
ditve gospodarstva. Kot že omenjeno v Pir uporabljajo katoliški socioloži izraz Indu-
stri Council Plan in zadnje čase celo Industry Council Idea. Katoliški ekonomisti pa so
si očitno prisvojili za gospodarski del družtene otnove izraz „pluralistično gospo-
darstvo“. Temu vprašanju so posvetili letno zborovanje svojega društva konec decembra
1935 v New Yorku.

P. Emile Bouvier, S. J. (Institut Social Populaire, Montreal) vidi jedro pluralistične-
ga gospodarstva v naslednjih tesaedah okrožnice: „

„Ker je red, kakor sijajno razlaga sv. Tomaž, enota, izhajajoča iz primernege razpolo-
ženja več delov, zato zahteva pravi in pristni socialni red, da se razni udje v družbi
zvežejo med seboj z neko trdno vezjo. Takšna združevalna moč je v tisti skupnosti, ko
tisti, ki delo najemajo, in tisti, ki ga dajejo v najem, kot člani iste korporacije s
skupnim trudom proizvajajo dobrine ali pripravljajo posle, je pa tudi v tisti skupni tla-
ginja, ki morajo vse korporacije, vsaka po svoje, složno zanjo sodelovati“.

Dober družteni red zahteva enotnost v okviru peдинih poklicnih stanov in enotnost
v celotni družbi. Pluralistični red zahteva zato dinamično razporeditev in delovanje
teh skupin v lastnem okviru, red seboj in v celotni družbi. Zato presega zgolj gospo-
darsko področje.

Foklicni stan mora: 1) varovati pravo mero svotode in prisilnosti, 2) uživati sa-
moupravo po načelu subsidiarnosti, 3) biti javnopravno telo, 4) stremeti za tlačinjo
svojih članov in celote.

Za pluralistično gospodarstvo je tistvena finalnost-skupni cilj, ki je vodilna ide-
ja integracije. „Pojem 'pluralistično gospodarstvo' se nanaša na sestav ekonomskega
mišljenja ali boljše ekonomske in socialne organizacije družte, v kateri so naravne
skupine, imenovane 'ordines' po načelu subsidiarnosti funkcionalne, demokratične in
pravno priznane koordinirajoče skupne sile, ki todo odgovorne za mikro- in makroekon-
ske odločitve za najboljšo dodelitev sredstev (resources), rast gospodarstva in socialne
tlačinjo“. Causa finalis remota je družteni red, causa finalis proxima tlačinja stanu,
causa materialis so ekonomske odločitve, causa formalis je integracija teh odločitev
v celotni red in causa efficiens so stanovi sami.

Josef Solterer (Georgetown University) razume pod socialno ekonomijo sestav, ki je
povezan z razpolaganji (dispositions), ki se nanašajo na denarni otrahun. Po P. Ferrouxu
(Communaute, Paris, 1942) loči v pluralistični družti 3 tipe, ki se medsebojno prepletajo:
1) otlast, imperium - prisilna družtena organizacija, 2) pogodba - pogodena družta,
3) soglasje, consensus - anonimna organizacija, ustanove.

Solterer izhaja iz naravnega prava (načelo subsidiarnosti) - kvalitativni vidik ter
priidružuje Schumpeterovo teorijo inovacije-količinski vidik.

Že pred Schumpeterom so avtorji opozarjali na poseben činitelj v gospodarstvu, na
gospodarsko moč (economic power), toda on je v Theory of Economic Development razdelil
gospodarske dejavnosti v ponavljajoča se dejanja, ki potekajo v krogu (določena po pre-
teklosti) in v inovacije (nočejo otlikovati bodočnost). S tem je uvedel v ekonomsko teo-
rijo finalno vzročnost (final causality). Inovacija vpliva kot poživitev, pa tudi kot
notnja. Vedno ostane nekaj nekompenziranega narastka (the Law of Increasing System Ex-
penditure) Izkustveno se kaže v inflaciji, propadu vsake otstoječe denarne enote. Gospo-
darska moč je skupni anonimni element, ki povzroča sprememto gospodarske strukture.
Gospodarstvo ohranja stremljenje po končanju začetih dejanj (closure). Če prestavljajo
skupino dejanj, ki se medsebojno podpirajo, jih imenujemo ustanovo.

Za cilj gospodarstva ni mogoče uporabljati ravnotežje (kot ga je klasična šola) marveč novejšo teorijo nezaključenega sestava (the theory of open system) ki očituje izravnano, stalnost (steady state). Teorijo nezaključenih sestavov uporabljajo tudi druge znanosti in velja za vse sestave energije. Solterer navaja naslednje slovo:

Ludwig von Bertalanffy, The Problems of Life, An Evaluation of Modern Biological Thought, Walls & Co., London 1952.

H. Bondi, Cosmology, Cambridge Univ. Press, 1952.

K. G. Denbigh, The Thermodynamics of the Steady State, John Wiley & Sons, New York, 1952.

Stalnost je stanje nezaključenega sestava, čigar sestavni deli se stalno prelivajo in kjer je proces razpadanja neprestano kompenziran - kot v organizmih - s sintetičnimi in anaboličnimi procesi.

Teorija vsetuje tri aksiome:

a) Entropija je minimalna - organizem stremi k stanju, kjer je metabolična ekonomija za enoto teže največja.

b) Stalnost je oznaka nezaključenega sestava kot je ravnotežje zaključenega.

c) Stalnost se nanaša na tipe sestavnih delov in na sorazmerne količine.

Motnje predstavlja v gospodarstvu nekompenzirani kredit.

Razmerje med dohodki od dela (wages) in med vsemi ostalimi vrstami dohodkov je sorazmerno stalno. Zaradi stalnosti tega razmerja opažamo stalnost tudi v štednji (kot odstotku od dohodkov), koncentraciji kapitala in razdelitvi osetnih dohodkov (V. Fa eto). Ta razmerja so vidik ekonomske otče tlačinje in kot taka narekujejo dejavnost svobodnin združit.

John F. Cronin, S. S. (Washington, D. C.) opisuje vlogo države.

Besnična pluralistična družba gradi na kakovostnih in etičnih predpostavkah. Prvenstven je človek in družina - ne država, ne trezosebne sile tekme, ne maksimalni fizični narodni proizvod.

V družbi je treba skrbeti za raznolikost v strukturi in preprečiti koncentracijo.

Država mora skrbeti za organizacijo nižjih skupin ter omejiti področje neposredne državne kontrole. Ko to pluralistična družba in njeni organi dejstvo, mora:

1) gojiti in ohranjati gospodarsko zgradbo, 2) preprečevati zlorate, 3) izvajati potrebno koordinacijo in kontrolo na vrhu, da to gospodarstvo dosega otče tlačinjo.

To so glavne misli referatov, ki so bili objavljeni v Review of Social Economy, marec 1956. Naslovi upoštevanih člankov so:

E. Bouvier, S. J., Economic Experiences with the Pluralistic Economy str. 1-13.

J. Solterer, Structure of a Pluralistic Economy. str. 14-30.

J. F. Cronin, S. S., Government in a Pluralistic Economy. str. 47-55

Dr. Ciril Žetot je imel koreferat k Soltererjevemu predavanju.

PISCI IN DELA

ROMANO GUARDINI

se je rodil 1885 v Veroni. Čeprav je romanskega izvora, je živel od zgodnje mladosti v Nemčiji in sprejel nemško kulturo za svojo, pri čemer pa je ohranil romansko meč otlike. Studiral je kemijo in narodno gospodarstvo, končno pa teologijo.

1921-28 docent v Bonn, 1928-39 profesor filozofije in katoliški svetovni nazor v Berlinu, nacisti so njegovo stolico odpravili. Od 1945 je bil profesor v Tübingenu, od 1948 v Münchenu. 1952 je dobil mirovno nagrado nemškega knjigotrštva.

Med deli: Das Jahr des Herren, premišljevanja,

Das Gebet des Herren - 7 izdaj

Vom Leben des Glaubens - 3 izdaje

Vom lebendigen Gott - 5 izdaj

Der Kreuzweg unseres Herrn und Heilandes, preko četrt milijona naklade

Briefe ueber Selbstbildung,

Briefe vom Comer See

Wille und Wahrheit

Der Gegensatz, Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten.

JOSEF DOBERTSBERGER

se je rodil 1. 1903 v Linzu na Donavi, študiral na Dunaju, 1928 doktor prava, 1928-49 asistent pri Kelsenu, 1929 tajnik Kmečke zveze, 1930 suplent, 1931 izredni profesor, 1934-38 redni profesor narodnega gospodarstva v Gradcu, rektor 1937/38 in 1946-47, 1938-42 profesor v Istanbulu, 1942-46 v Madridu, 1944/45 generalni svetnik avstrijske Narodne banke, 1945/46 minister socialne uprave.

Med deli: Die Gesetzmaessigkeit in der Wirtschaft, Wien, Springer, 1927, 159 strani.

Konkurrenz u. Monopol in der gegenwaertigen Wirtschaft mit bes. Beruecksichtigung d. oesterreichischer Industrie, Wien: Deuticke 1929, 149 strani.

Freie oder gebundene Wirtschaft? Muenchen, Duncker & Humbolt, 1932, 165 strani.

Neue Wege des Geldwe ens und Zahlungsverkehrs. Ein Beitrag zur Banken- und Waehrungsreform der Gegenwart. Wien: Oesterr. Wirtschaftsverlag 1934, 102 strani.

Das Geld im Wandel der Wirtschaft. 14 Studien zu den Waehrungsfragen der Gegenwart, Bern: Francke 1946, 294 str.
 Katholische Sozialpolitik am Scheideweg, Graz: Moser, 1947, 160 strani.
 Die wirtschaftspolitischen Aufgaben des neuen Staates, Wien 1927, 112 strani.
 Finanzwirtschaft und Finanzpolitik..Eine Einfuehrung in die Probleme der Staatswirtschaft, Wien 1948, 80 s.
 Der Intellektuelle in der modernen Gesellschaft, Graz 1947 Inaugurationsrede, str. 15-26.
 V turscini: Economic teorisi 1939 in Economic polisi, 1940 v dveh zvezkih

Razgovori
 in razgledi
 st. 9-19., str. 163.

WALTER HEINRICH

se je rodil v Haidi na Češkem. 1922 dr. rer. pol., 1928 habilitiran, 1933-38 izredni profesor na Visoki šoli za svetovno trgovino na Dunaju, nacisti so ga odstavili, 1945 zopet nastavljen.

Med deli: Die soziale Frage. Ihre Entstehung und ihre Loesung in der staendischen Ordnung, Jena: Fischer, 1934, 204 strani.

Grundlagen einer universalistischen Krisenlehre, Jena: Fischer 1928, 364 str.

Das staendewesen mit bes. Beruecksichtigung der Selbstverwaltung der Wirtschaft, Jena: Fischer 1932, 306 strani, druga izdaja 1934, 272 strani.

Wirtschaftspolitik, Bd. 1, 2. Wien: Sexl, 1948-52.

Der Faschismus. Staat und Wirtschaft im neuen Italien, 2. izdaja Muenchen: Bruckmann 1932, 195 str.

ANTON TAUSCHER

se je rodil 17. januarja 1908 v Veitschu na Štajerskem in je daljni sorodnik Tavčarjev: 1929 dr. rer. pol., 1931 dr. prava, 1930-38 knjižničar v vseučiliški knjižnici v Gradcu, 1940 docent, 1948 izredni, 1952 naslovni redni in 1954 redni profesor za

narodno gospodarstvo ter finance na vseučilišču v Gradcu. Za časa študentskega tatarstva v Gradcu po l. 1945 (Hochsteingasse) je imel precej stika s slovenskimi akademiki in jih je več pri njem doktoriralo.

Med deli:

Bankenverstaatlichung. Zur frage des gestuften Zinses. Salzburg 1946, 171 str.

Ernst Ludwig Carl (1682-1743), der Begruender der Volkswirtschaftslehre, Jena: Fischer 1939, 161 strani.

Einkommenspolitik und Genossenschaftswesen, Goettingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1955, 70 strani.

Geschichte der Volkswirtschaftslehre, Wien: Sexl 1950, 279 strani.

Staatswirtschaftslehre des Kameralismus, Bern: Francke 1947, 126 strani.

Wirtschaft. Schicksal oder Aufgabe des Menschen, Wien: Amandus Edition 1949, 44 strani.

Die oeffentliche Wirtschaft, Berlin: Duncker & Humboldt 1933, 399 strani.

poleg številnih razprav v znanstvenih revijah, zbornikih in sestavkov v leksikih.

KNJIGE

Jean Neuvacelle, THE V A T I C A N , Its Organization, Customs and Way of Life, prevod iz francoščine (George Libaire), Criterion Books, New York, 1955, 250 strani.

Fisatelj in dolgoletni vatikanski dopisnik francoskega dnevnika „La Monde“. Knjiža je razdeljena na sedem poglavij.

Avtor se najprej ustavi pri papežu, njegovi svetni oblasti nad najmanjšo državo na svetu in upravi države. Nato poroča na kratko o prvih jutranjih urah tretjega nadstropja, kjer je zasetno stanovanje sv. Očeta. Vrhovna papeževa otlast se kaže zlasti pri razglasitvi svetniškega kandidata za svetnika in pri razglasitvi dogme kot je bila verska resnica o Marijinem telesnem vnebovzetju 1. nov. 1950. To otlast je dal Kristus Petru in vsem njegovim naslednikom. Ko pa razlaga papež v svojih govorih ali pismih sodotne probleme človeštva v luči evangelija in krščanske moralke, niso ti nauki izrecno nezrotljivi. Papež ima tudi disciplinsko otlast nad vsemi škofi, duhovniki in verniki Cerkve. Fisec se nato ustavi pri upravi in delovanju notranjega ministrstva, kakor imenuje Konzistorialno kongregacijo, ki nastavlja škofo in sprejema njihova poročila. Zanimiv je obširni opis delovanja državnega tajništva, kateremu načeljuje Pij XII. sam. Tukaj se steka vsa diplomacija sveta in državno tajništvo z bistrim očesom opazuje vse svetovno dogajanje. Že dolgo, predno sta stopila v ospredje svetovnega dogajanja azijski in afriški kontinent, je Cerkev storila vse, da ti se katoliška vera tam utrdila in razširila. Fisatelj pravi, da ga je pretreslo dejstvo, ki ga je odkril v teh diplomatskih krogih Cerkve, da smatrajo Evropo le za majhno provinco, ki jo ograja komunizem in ki se izgublja v oceanu ljudskih množic, ki jim Kristus nič ne pomeni. Zato ni čudno, če se je njihovo srce otrnilo drugar. Azija in Afrika sta središče vseh razprav. Kitajska, kjer je Cerkev najglotlje predrla z domačim episkopatom in domačo duhovščino, stoji trdno kljub večletnemu preganjanju in mučeništvu. V teh novih deželah je dana velika možnost, da to krščanska poslanica našla preje pot do človeških src kot pa v duhovno izčrpanih Evropejcih ali materialističnih Amerikanih.

Rusija je veliki sovražnik, pa tudi veliko upanje Cerkve. Življenje in trpljenje ruskih vernikov je duhovno največje med vsemi ločenimi od Cerkve, pa tudi najbližje po nauku, dogmam in zakramentih. Zato ni čudno, da je Pij XII. zaupal kongregacijo za Vzhodno cerkev, ki ji sam predseduje, kardinalu Tisserantu, ki ga smatrajo v vatikanskih krogih za enega najsposotnejših. Kot tajnik kongregacije izrati kardinal Tisserant vsako možnost za stik z vzhodnimi katoličani za železno zaveso. S podrobnimi, tajnimi raz-

govori, skritim delom gleda kardinal Tisserant s potrpežljivostjo razgovori in zaupanjem v bodočnost, ko se bo Vzhod zopet zdinil s katolikom in razgledi sko Cerkvijo. Zato se ni čuditi, če polaga Cerkev toliko važnost t. 9-10., str. 124. na tiste, ki se pripravljajo v rimskih zavodih za delo med vzhodnimi kristjani. Po opisu delovanja ostalih kongregacij, zlasti Kongregacije za širjenje vere, laičnega apostolata v Cerkvi in opisa smrti papeža ter volitev novega zaključuje svoje delo takole: Od zunaj je bil moj predmet ne preiskovati Cerkev, marveč samo Vatikan. Otrnil sem svojo časnikarsko radovednost glavni organom cerkvene vlade in 'glavnemu kolesju', če se smem tako izraziti, ki vodi stroje administracije, da gladko tečejo. Toda Cerkev ima večji pomen, je več kot to. Po nauku teologov je Cerkev mistično telo Kristusa. Cerkev deli s Kristusom Njegovo dvojno naravo-tožjo in človeško. Po tožji milosti, ki ne daje le življenje, marveč tudi svotodo, postajajo člani katoliške Cerkve živi udje Kristusovega mističnega telesa.

Knjiga je pisana zelo zanimivo. Bralcu pomaga k podrobnejšemu poznanju cerkvene uprave in njenega dela, a istočasno poglatlja v njem ljubezen do naše duhovne matere Cerkve, ki tudi v tej atomski dobi varno vodi naše duše v pristan večnega življenja v Kristusu.

France Turk, Toronto.

Dr. A N T O N T A U T S C H E R, GESCHICHTE DER VOLKSWIRTSCHAFTSLEHRE, Grundrisse der Sozialwissenschaften, Band 1. A. SEXL, Wien 1950, 279 strani.

Knjiga je bila pisana pod dvojnimi vidikoma, da to temeljni oris in pa učni pripomoček. Z razporeditvijo snovi ter številnim navajanjem iz del predstavljenih avtorjev je avtor svoj namen dobro dosegel. Osetno mi zlasti ugaja, da se je pri avtorjih omejil na to, kar je za njih sestav odločilno.

Naloga zgodovine gospodarske vede je po T-ju v razvojnem procesu vznanosti zaradi probleme ter določiti strukturo vsakokratnega sestava. T-ju se prikaže zgodovina gospodarske vede po vsetini odraz vsakokratnih razmer narodnega gospodarstva, po otliki pa, kako otravnavajo ta vprašanja, je odsev zgodovine filozofije. Ker uporablja kot veda spoznavno teoretična sredstva, niha obenem z nihanji spoznavne teorije med idealizmom in realizmom. Vse sestave gospodarske vede pa družijo ista naloga: razložiti bistvo narodnega gospodarstva. (17-18. st.)

Začetek gospodarske vede stavlja različni avtorji v različne dobe od kaveralizma do ustanovitve Društva za socialno politiko v Nemčiji (1872).

T. loči sestave gospodarske vede po načinu postopka, ki nudi načelno dvoje možnosti: 1) sestav odnosov (Beziehungssystem) in 2) organizem (Gefuege). V prvo skupino uvrsti klasično ekonomijo, socializem (s pridržki) ter šolo mejne koristi, v drugo pakaveralizem, fiziokrate (s pridržki), organično šolo, zgodovinsko šolo ter solidarizem.

V vsakem poglavju prikaže ogrodje sestava gospodarske teorije po možnosti z besedami glavnih predstavnikov ter navaja slovstvo šole oz avtorja, pa tudi slovstvo o tej šoli oz avtorju.

Temeljitemu delu je dodejan časovni pregled, ki podaja dela in zaključki z l. 1942. Temu sledi obširen sistematični pregled, ki daje v zgoščeni otliki, zopet ob navajanju avtorjev, vsetinski pregled narodno gospodarske vede (temelji gospodarstva, socialno-gospodarske tvorte, temelji narodnega gospodarstva, proizvodnja, izmenjava-vrednost, cena, denar, kredit-razdelitev, konjunktura in kriza).

Telo zaključujeta osetno in stvarno kazalo.

dreš

FRANCESCO VITO, L'ECONOMIA A SERVIZIO DELL' UOMO. I NUOVI ORIENTAMENTI DELLA POLITICA ECONOMICA E SOCIALE. Seconda edizione riveduta. Milano, Vita e pensiero, 1945, 164 strani.

Različne narodno gospodarske teorije se razlikujejo po svojih izhodiščih. Fristaši svobodne tekme stavlja za cilj gospodarstva maksimalno zadovoljitev potrebe poedinca, zastopniki načrtnega gospodarstva pa vidijo nalogo nar. gospodarstva v tem, da zadovoljuje potrebe družbene celote. Nevtralnega narodnega gospodarstva ni. Nar. gospodarska veda mora upoštevati moralno vrednost človeka. Novi gospodarski vedi mora slediti tudi nova gospodarska politika.

Sodotna država vposega v vedno večji meri v gospodarsko življenje: povečani otseg javnih del, pospeševanje splošnih pogojev gospodarstva, neposredni vposegi za dvig proizvodnje, za potrošnjo in za primernejšo razdelitev donodkov. Vzroki - poleg vojne - so rast pretivalstva, strukturne spremembe v industriji, vpliv delavskih organizacij, ki so izsilile zaščito delavstva. Spremenil se je tudi načelni odnos do vmešavanja države v gospodarstvo. Zlasti svetovna kriza 1929-33 je pripomogla k prevladanju prepričanja, da se država ne sme omejiti samo na poedine korektivne vposege, marveč mora izvajati namerno določeno socialno politiko. Starejša gospodarska veda je preučevala samo poedine vposege države v gospodarstvo, novejša zahteva načrtno gospodarstvo, ki pa ne izključuje osetne svotode.

Vsako gospodarjenje predpostavlja načrt-predvidenje bodočnosti. V tržnem mehanizmu se očitujejo samo gospodarski načrti poedinca, ni pa gospodarskega načrta celotne družbe. Razne načelnih pomankljivosti sestava svobodne tekme se je gospodarska struktura narodnih gospodarstev toliko spremenila, da danes za svobodno tekmo niti pogojev ni.

na svojem področju empirično. Katoličani moramo še povežati znanstvene napore, da to seznam znanstvenih del katoličanov v sociološki literaturi ob bližajoči se 25 letnici Tružbe⁽¹⁹⁶²⁾ večji. Zlasti je treba k takemu delu vzpodbujati študente.

Pazgovori
in razgledi
št. 9-10, str. 122.

The Alleged Danger of Imminent World Overpopulation, Anthony L. Zimmerman, S. V. D.
Zanimivo poročilo o možnostih povečanja proizvodnje kljub naraščajočemu številu prebivalstva.

The Behavior of Mothers of Normals, Neurotics, and Schizophrenics, James McKeown.

Audio-Visual Aids on Marriage for Catholic Schools, Sister Mary Leila, R. S. M. (sečuje oceno razpoložljivih filmov za pouk v šoli).

Polish Americans and Family Disorganization, Elizabeth Rooney Del Studije Older People in a Chicago Community, ki dokazuje, da pesimistične napovedi avtorjev Thomasa in Znanieckega (The Polish Peasant in Europe and America, New York 1927) niso uresničene.

Druga številka (junij) prinaša naslednje članke:

Potential Elements of Organization and Disorganization in the Parish - as seen in Northern Parish, Joseph B. SCHUYLER, S. J.

Woman and the Changing Marriage Pattern of Indonesia, Justus M. van der Kroef.

Fiction: A Tool for Sociology Teachers, Thomas Trese, S. J.

ANTIPROTONI IN NEGATIVNA SNOV

19. oktobra 1955 so znanstveniki objavili, da so odkrili v atomu nov element, ki so ga imenovali antiproton. Antiprotone dobivajo v Berkelejevem betatronu, pripravi za razbijanje atomov in sicer pride na 50000 protonov en antiproton. Antiprotoni so negativno naelektrni delci, ki imajo enako maso kot protoni. Nepričakovana lastnost antiprotonov je, da je njihov obseg dvakrat tolikšen kot obseg protonov.

Antinevtron so odkrili znanstveniki vseučilišča California po 25 letih teoretičnega dela in 6 mesecih poizkusov. Antinevtron poseduje nasprotnne lastnosti kot nevtron. Znanstveniki so že dalj časa opazovali izbruhe energije (20 milijard voltov) pri poizkusih, kateri niso vedeli vzroka. Aparati antinevtronov niso zaznavali, ker enako kot nevtroni niso naelektrni. Antinevtron obstoja samo nekaj desetmilijonink sekunde, potem pa uniči nevtron, pri čemer se sprosti silna energija. Toda že več energije je potrebno, da proizvedejo antinevtron.

Poizkus tolmačijo takole:

Betatronov žarek 6.2 milijard voltov so usmerili v berilij. Iz berilija so dobili sekundarne žarke. Iz njih so z močnim magnetom izločili negativne delce. Večinoma so bili mezoni z redkimi antiprotoni. Večina antiprotonov se je uničila ob trku s pozitivnimi protoni in oddala energijo. V izjemnih primerih je antiproton prišel v bližino protona, ne da ti ga zadel. Zaradi bližine je oddal negativni natoj protonu, ki se je tako spremenil v nevtron brez natoja. Prejšnji antiproton, ki je oddal svoj negativni natoj, je ostal sam brez natoja - prav antinevtron z nasprotnim magnetnim poljem kot nevtron.

Z odkritjem antinevtrona je postala predstava sodotnih fizikov o snovi simetrična. Ali to nova predstava povzročila praktične posledice v tehniki, pa tudi v filozofiji, to pokazala šele bodočnost.

ENAKA PLAČA ZA MOŠKE IN ŽENSKE

V vseh 48 državah, ki so članice Mednarodnega urada dela ter so poročale Uradu o tem vprašanju, je vprašanje predmet razprav in raznih akcij.

V 11 državah je načelo enake plače za enako delo vsetovano v ustavi: Bolgarija, Burma, Belorusija, Costa Rica, Kuba, Francija, Indija, Indonezija, Italija, Jugoslavija, Japonska, Madžarska, Mexico, Nemčija-Zapadna, Ukrajina, Sovjetska Zveza.

Med akcijami zadnjega časa navaja poročilo MUD:

V Avstraliji nameravajo delavske organizacije organizirati narodno peticijo z zahtevami po enaki odmeni za enako delo.

V Avstriji je to načelo trenutno del kakih 40 kolektivnih pogodb.

V Belgiji so razveljavili zakonodajo, ki je določala 25%no razliko med minimalnimi mezdami za moške in ženske.

V Kanadi sta uzakonili to načelo provinci Manitoba in Nova Scotia.

V Franciji ne vsetuje nobena kolektivna pogodba razlike v minimalnih mezdah za moške in ženske.

* * * * *

Za tiskovni sklad Razgovorov in razgledov so darovali:

Dr. Stane Šušteršič, Cleveland, 5. dolarjev, Konrad Mejač, Washington, 5. - dolarjev.

Frispevke: razprave, ocene knjig, ki so važne za našo nadaljnjo izotrazto in podobno pošiljajte na naslov urednika:

Rudolf Čuješ,
1 Walker Rd.,
Willowdale, Ont., Canada

Številka je bila zaključena 25. avgusta 1957.

na svojem področju empirično. Katoličani moramo še povežati znanstvene napore, da to seznam znanstvenih del katoličanov v sociološki literaturi ob bližajoči se 25 letnici Tružbe⁽¹⁹⁶²⁾ še večji. Zlasti je treba k takemu delu vzpodbujati študente.

Razgovori
in razgledi
št. 9-10, str. 166.

The Alleged Danger of Imminent World Overpopulation, Anthony L. Zimmerman, S. V. D. Zanirivo poročilo o možnostih povečanja proizvodnje kljub naraščajočemu številu prebivalstva.

The Behavior of Mothers of Normals, Neurotics, and Schizophrenics, James McKeown. Audio-Visual Aids on Marriage for Catholic Schools, Sister Mary Leila, R. S. M. Uscuje oceno razpoložljivih filmov za pouk v Soli.

Polish Americans and Family Disorganization, Elizabeth Rooney. Del študije Older People in a Chicago Community, ki dokazuje, da pesimistične napovedi avtorjev Thomasa in Znanieckega (The Polish Peasant in Europe and America, New York 1927) niso uresničene.

Druga številka (junij) prinaša naslednje članke:

Potential Elements of Organization and Disorganization in the Parish - as seen in Northern Parish, Joseph B. SCHUYLER, S. J.

Woman and the Changing Marriage Pattern of Indonesia, Justus M. van der Kroef.

Fiction: A Tool for Sociology Teachers, Thomas Trese, S. J.

ANTIPTOTONI IN NEGATIVNA SNOV

19. oktobra 1955 so znanstveniki objavili, da so odkrili v atomu nov element, ki so ga imenovali antiprotone. Antiprotone dobivajo v Berkelejevem betatronu, pripravi za razbijanje atomov in sicer pride na 50000 protonov en antiprotone. Antiprotone so negativno naelektreni delci, ki imajo enako maso kot protoni. Nepričakovana lastnost antiprotonev je, da je njihov obseg dvakrat tolikšen kot obseg protonov.

Antinevtron so odkrili znanstveniki vseučilišča California po 25 letih teoretičnega dela in 6 mesecih poizkusov. Antinevtron poseduje nasprotno lastnosti kot nevtron. Znanstveniki so že dalj časa opazovali izbruhe energije (20 milijard voltov) pri poizkusih, kateri niso vedeli vzroka. Aparati antinevtronov niso zaznavali, ker enako kot nevtroni niso naelektreni. Antinevtron obstoja samo nekaj desetmilijonink sekunde, potem pa uniči nevtron, pri čemer se sprosti silna energija. Toda že več energije je potrebno, da proizvedejo antinevtron.

Poizkus tolračijo takole:

Betatronov žarek 6.2 milijard voltov so usmerili v berilij. Iz berilija so dobili sekundarne žarke. Iz njih so z močnim magnetom izločili negativne delce. Večinoma so bili mezoni z redkimi antiprotone. Večina antiprotonev se je uničila ob trku s pozitivnimi protoni in oddala energijo. V izjemnih primerih je antiprotone prišel v bližino protona, ne da ti ga zadel. Zaradi bližine je oddal negativni natej protonu, ki se je tako spremenil v nevtron brez nateja. Frejšnji antiprotone, ki je oddal svoj negativni natej, je ostal sam brez nateja - prav antinevtron z nasprotnim magnetnim poljem kot nevtron.

Z odkritjem antinevtrona je postala predstava sodotnih fizikov o snovi simetrična. Ali to nova predstava povzročila praktične posledice v tehniki, pa tudi v filozofiji, to pokazala šele bodočnost.

ENAKA PLAČA ZA MOŠKE IN ŽENSKE

V vseh 48 državah, ki so članice Mednarodnega urada dela ter so poročale Uradu o tem vprašanju, je vprašanje predmet razprav in raznih akcij.

V 11 državah je načelo enake plače za enako delo vsetovano v ustavi: Bolgarija, Burma, Belorusija, Costa Rica, Kuba, Francija, Indija, Indonezija, Italija, Jugoslavija, Japonska, Madžarska, Mexico, Nemčija-Zapadna, Ukrajina, Sovjetska Zveza.

Med akcijami zadnjega časa navaja poročilo MUD:

V Avstraliji nameravajo delavske organizacije organizirati narodno peticojo z zahtevami po enaki odmeni za enako delo.

V Avstriji je to načelo trenutno del kakih 40 kolektivnih pogodb.

V Belgiji so razveljavili zakonodajo, ki je določala 25%no razliko med minimalnimi mezdami za moške in ženske.

V Kanadi sta uzakonili to načelo provinci Manitota in Nova Scotia.

V Franciji ne vsetuje nobena kolektivna pogodba razlike v minimalnih mezdah za moške in ženske.

* * * * *

Za tiskovni sklad Razgovorov in razgledov so darovali:

Dr. Stane Šušteršič, Cleveland, 5. dolarjev, Konrad Mejač, Washington, 5. - dolarjev.

Frispevke: razprave, ocene knjig, ki so važne za našo nadaljnjo izotrasto in podotno pošiljajte na naslov urednika:

Rudolf Čuješ,

1 Walker Rd.,

Willowdale, Ont., Canada

Številka je bila zaključena 25. avgusta 1957.

Gospodarski načrt poedinca kot občestva je sredstvo za Razgovori
smotrno izrabo omejenih sredstev za dosego določenih ciljev. in razgledi
Gospodarski načrt skupnosti ne vodi do zanikanja gospodarskih št. 9-10., str. 125.
odločitev poedinca ali zasebnih družb, zahteva pa da ga ti v določenem obsegu
upoštevajo. Gospodarski načrt občestva se ne razlikuje od načrtov poedinca le po ob-
segu in vsetini, ampak tudi v tem, da ni zgolj vsota poedinin gospodarskih načrtov.

Gospodarstvo ni samo seti namen. Zato ne sme določati cilje družbenega življenja.
Zgodovina priča, da vodi sestav svobodne tekme do socialnih krivic in da je odpovedal
tudi v oskviti pretivalstva. Tako govore v prid načrtnega gospodarstva etični in tenni
ni razlogi, med večimi gospodarskimi sestavi je boljše tisti, ki bolj vodi k obči tla-
ginji, kar je k uresničitvi socialne pravičnosti, ki zagotavlja vsakemu članu občestva
človeka dostojno življenje. Odprava zasebne lastnine, kolektiviziranje imovine in pri-
silno delo nimajo prostora v načrtnem gospodarstvu, ker nasprotujejo človeški naravi.

Pojavi na trgu niso primarne značaja, marveč sledijo strukturi nar. gospodarstva.
Zato je treba preurediti strukturo nar. gospodarstva tako, da bodo tudi na trgu zavla-
dale zaželene razmere. Na podlagi danosti določenega nar. gospodarstva se določi struk-
turni načrt narodnega gospodarstva, ki odkazuje določeno vlogo proizvodnji in potroš-
nji, zaposlitvi in investicijam (vrsto in mero). V okviru tega splošnega gospodarskega
načrta ostanejo poedinca svobodni. Vsetina gospodarskega načrta je doseči s polno za-
poslitvijo in polno izrabo gospodarskih možnosti maksimalni družbeni proizvod ter ga
pravično razdeliti, da to zadoščeno družbenim potrebam. dres.

O dr. Tautscherjevi knjižici „Bankenverstaatlichung“ sem poročal v tožični številki
Koroške kronike (Celovec 1947)

O dr. Dobretstergerjevi knjižici „Katholische Sozialpolitik am Scheidewege“ sem poro-
čal v Koroški kroniki št. 6. in 12. februarja 1948.

O knjižici W. Sombarta „Das oekonomische Zeitalter“ (Berlin 1927) sem poročal v
Koroški kroniki 9. januarja 1948.

RAZGLEDI

V „Journal of the National Cancer Institute“ (1952, 17, 4. oktober) je objavila skupi-
na raziskovalcev zanimivo kratjšo razpravo o nekaterih bioloških lastnostih raka. Čla-
nek je naslovljen: 'Tumor Localizing Antibodies Purified from Antisera against Murphy
Kart Lymphosarcoma'. Med avtorji je tudi Slovenec Jakob Planinšek iz Buffala, ZDA.

Torej zopet en Slovenec več, ki se v zamejstvu pogveča temu nad vse važnemu proble-
mu. Marizu dosega lepe uspehe na tem področju dr. Zajdela. Slovenci smo tili že od
nekdaj kar častno zastopani v tej plemeniti svetovni tekmi proti danes najzahrtnnej-
šemu morilcu človeštva.

Orenjeni članek otravnava v resnem znanstvenem slogu sicer le eno izmed bioloških
lastnosti rakovih celic na poizkusnih živalih, vendar utegnejo tili izsledki važni za
praktično borboto proti raku. Upajmo, da bodo novi znanstveni pripomoček za čim zgodnejše
in točnejše diagnosticiranje raka v človeškem telesu.

G. Jakotu Planinšku toplo čestitamo in pričakujemo novih doprinosov!

dr. F. Forovne

REVIEW OF SOCIAL ECONOMY Vol. XV., No. 1, March 1957

Marčeva številka glasila Katoliške zveze ekonomov v ZFA prinaša redno referate, ki
so jih imeli člani na preteklem letnem zborovanju. Lani so zborovali koncem decembra
v Clevelandu, Ohio. Firditelji verjetno niso mislili na to, vendar je zanimivo, da je
imel osrednji referat v ameriški slovenski prestolici prav Slovenec - dr. Ciril
Žetot, ki predava ekonomijo v Pittsburgu, Pa.

Dr. Žetotov referat je izšel na prvem mestu v imenovani reviji pod naslovom:

Ethos Patterns in a Competitive Society (str. 1-25) Kolikor nam je znano, je izšel isti članek tudi
v italijanski Rivista Internazionale Di Scienze Sociali.

Poleg omenjenega članka dr. Žebota, o katerem tom obširneje poročal v prihodnji
številki, vsetuje ta številka revije še naslednje glavne članke:

The Role of Marginal Ethos in the Rise of a Pluralistic Society, Richard E. Mulcahy, S.J.

Marginal Ethos and the Just Price, Robert J. McEwen, S.J.

The Ethos Problem in the Present Pluralistic Society, Goetz A. Briefs

THE AMERICAN CATHOLIC SOCIOLOGICAL REVIEW Vol. XVIII.

Revija Ameriške katoliške sociološke družbe prinaša v prvi številki letošnjega letnika (ma-
rec) naslednje glavne članke:

The Scientific Catholic Sociologist, Brother D. Augustine, F.S.C. Ugotavlja, da so
tudi katoliški sociologi ustvarili dela, ki predstavljajo čisto sociologijo in ne
socialno filozofijo ali socialno etiko. Kot primer navaja 3 dela: Paul Parly Furfey,
The Scope and Method of Sociology, New York: Harper, 1953; Nicholas S. Timasheff, Sociological Theory, Its Nature
and Growth, Garden City, N.Y.: Doubleday and Co., 1955; Sister Frances Jerome Woods, C.D.P., Cultural Values of
American Ethnic Groups, New York: Harper, 1956. Nekatoliška sociologija je sicer še polna predsodkov glede
katoliških sociologov, kljub temu iščeta katoliški kot nekatoliški sociolog resnico